

redacti essent ad filij conditionem: quum filij cōditio ea sit, ut sub omni cōditiōne institui nequeat. Itaq; deterruit eos conditionis figura, adeo ut cōpulerit, *Vlpiani* sententiam pervertere, addita particula: *ET*, quæ delēda est uel in ipsis *Pādectis Florentinis*. *Vlpianus* enim scripsit: *SI REDIGANTVR AD FILII CONDITIONEM: ut & Accursius in eo. §.* Error emē dandus in Pandectis Florētinis. *Qui tamen cōmuni errore ductus accepit: SI: pro Quāuis. Deniq; aduersus Accurstum & omnes hactenus interpretor, eam esse respondendi, non uerò dubitandi rationem: quasi Vlpianus senserit, nepotes antequam redigantur ad filij conditionem, id est, antequam in patris locū succedant, instituendos esse à testatore auo per Legem Velleiam purē, aut sub facili cōditiōne ad filij exemplum, uel posthumorum similitudinē, uti supra argumentati sumus: sic demum ex Lege Velleia rite institutos non rumpere testamentum. Eosdem tamen, si redigerentur ad filij conditionem, id est, si in filij locum succedentes primum sui hæredis locū tenere cœpissent, sub omni conditione institui potuisse. Nam si postea quā in filij locum successerunt, potuit eos auus omnimodò præterire: multò magis potuit & sub omni conditione hæredes instituere, secundum ea quæ superiore parte docuimus. Hic uerus illius. §. Sensus est.*

QUARTO colligo, quòd sicuti posthumi prioris capit is ex hæredati sub cōditiōne non rūpebant testamentū, si cōditio antequam nasceretur extitisset. l. 1. §. Si sub cōditiōne, infra De uentre
 44 in possess. mittē. ita quoq; apud ònes sine dubio obtinere debet, ut t eodem iure utamur in nepotibus posterioris capit is. Deniq; si hodie auus nepotē iam natū, quem pater præcederet, sub conditione ex hæredet, si nauis ex Asia uenerit, adiecta uidelicet legitima causa, & is nepos uiuo auo locū filij tenere incipiat, rūpit eius testamentū ipso iure, si pendēte cōditiōne successerit: nō rūpet, si iā quū successit, ex hæredationis cōditio extiterat, id est, nauis ex Asia uenerat: nec ratio diuersitatis reddi potest.

Et hoc præcipue est notabile: quoniā prima facie uideretur, eā ex hæredationē p nō scripta habendā esse, quia cōditiōnalis, & per hoc uitiosa appareret, secundū ea quæ *Accur. & omnes tradunt in. l. 3. §. Purē, supra hoc titu. & argumen. l. Sub conditione, infra De bono. possess. cōtra tabu. & per. l. Parti. 3. in fine titu. 7. Parti. 6.*

QUINTO colligo, quòd sicuti t posthumi prioris capit is institu
 45 ti sub conditiōne, si nauis ex Asia uenerit, non rumpent testamē
 M ij tum

tum agnascendo, si quo tempore nascerentur, iam nauis ex Asia uenisset. l. Cum posthumus, supra hoc tit. sic & nepotes posterioris capituli, qui non sub omni conditione institui possunt, si instituantur sub conditione, quæ in eorum potestate non sit, & antequam in sui hæredis locum succedant, cõditio extiterit, simili modo non rumpent quasi pure instituti. Quæ eadem ratione dicẽdũ est, si cõditio deficiat, antequam posthumus nascatur, uel antequam nepos in locum sui hæredis succedat, perinde testamentũ rumpi agnatione, uel successionẽ sui hæredis, atq; si præteriti fuissent.

Sicut iliter colligemus, † hisce casibus testamentum nullius momenti futurum etiam hodie: nec ut ualeat, posse ei succurri per. l. Quoniam in prioribus. l. Scimus. §. Cum autem. C. De inoffi. testa. Nam & si maxime admittenda sit illa sententia, qua constitutum est, testamenta quæ olim erant iniusta, instituto filio sub non facili conditione, ualere hodie per eas leges, idemq; in ruptis testamentis admittendum sit, ut hodie non rumpantur: hoc tamen procedere debet, quibus casibus conditio suspendit institutionem eius, cui legitima portio debetur. Proinde si posthumus sub conditione hæres institutus, pendente cõditione nasceretur: aut nepos iã natus succedendo suus hæres auo agnasceretur: quia continuo eis legitima portio deberi inciperet, continuo quoq; induceretur. l. Quoniam in prioribus & §. Cum autem. l. Scimus. C. De inoffi. testa. sic testamentum nõ rumpetur. Sed ubi iã defecta cõditione, posthumus natus esse proponitur: aut nepos iam natus similiter post defectam conditionem, successisse dicitur, uiuo auo, in locum patris sui: tunc quasi omnino præteriti, uidentur rupturi parentis testamẽtũ: quũ dici nõ possit, cõditionẽ, antequã defecisset, remotã uideri de legitima portione. Generaliter enim probandũ est, † onus legitimæ portioni iniunctũ, nõ haberi ab initio pro nõ scripto. l. Cũ patronus, ubi hoc subtiliter Bal. colligit, infra De lega. ij. tamen si postea † agnoscente legitimã portionẽ illo, cui ea debebatur, ita res procedat, ac si onus testamẽto scriptũ nõ fuisset. d. l. Quoniã in prioribus in fine. Sed & nemo dubitauerit, tractari nõ posse, an remoueatur onus seu conditio, antequam legitima portio deberi incipiat. Planẽ antequam posthumus nasceretur: antequã nepos in locũ filij succederet, nequaq; eis legitima portio debebatur. Ergo si suus hæres post defectã institutionis conditionẽ agnascatur, oportet etiã hodie ruptũ iri testamẽtũ: quoniã utiq; serũ est, remouere conditionẽ, quæ iam pridẽ defecerat. Facit qđ Bal. & deinde

46

47

48

Interpretatio nõ uulgari.

alij

alij scripserūt i. d. l. Cū posthumus: dū allegāt. d. l. Quoniā in prioribus.

SE X T O & ultimò colligo, quòd sicuti posthumò præterito, qui uiuo testatore natus est, testamentum statim rumpitur, & tamen iure prætorio confirmatur, si modò idem posthumus uiuo testatore decedat. l. 49 Posthumus, in princi. infra titu. i. ita quoq; respondendū est † in hoc posterioris capituli nepote, qui loco posthumi sit. Deniq; per eandem æquitatis rationem inducemus, ut si aui testamentū successionē ruperit, mox uiuo adhuc testatore moriatur, bonorū possess. secundū tabulas scriptis hæredibus danda sit. Contrariū scribit Areti. in. §. Etiā si parēte, in ultimo nota. infra hac. l. motus lege & ratione. Lege: per tex. inibi, quē sic planè intelligit. Ratione: quoniam in maiore culpa fuit testator, qui nepotē iā natū præteruit, quā qui nascituri posthumi nullā mentionē fecit. Sed & Ias. in. d. §. Etiā si parēte, i. pri. subtilē hęc Aret. opinionē uidetur ap. p. b. asse.

Ego eā penitus respuēdā existimo, superiore similitudinis ratione motus: & quòd Areti. argumēta deprehēdo nullius esse momēti. Nam quū in testatore prætereunte nasciturū minorē culpā considerat, totius ueteris prudentiæ placitis repugnat. Omnes etenim Iureconsulti, omnes Cæsares usq; ad nouissimā Iustiniani constitutionē, cū maiore testamenti periculo intellexerunt posthumos præteriri, quā iā natos: & erāt posthumorū fortiora iura ad rumpenda testamenta, quā eorū qui iam nati essent, uti abundè supra ostendimus. Sed nec tex. i. d. §. Etiā si parēte, p. bare potest quod Aret. opinatur: quoniā † re ferri debet ad ius ciuile: nec excludit inibi Scauola prætoriā bonorū possess. de qua in. d. l. Posthumus, ut cōmuniter receptū est. Sed & aduersus Aretini subtilitates, idē mihi fortissimo argumēto cōprobatur. Indubitati enī iuris est, quòd ubi iā nat' filius præterit' est, & is uiuo testatore decedit, bonorū possessio secundū tabulas instituto hæredi datur: si modò rē ab intestato auferre poterat. d. l. Posthum' uersi. Idē & circa. Ergo quū in. d. §. Etiā si parēte, institutus sit testātis pronepos, qui præteritus potuit rūpere proauī testamentū, & rē ab intestato auferre: euincitur, bonorū possessionē secundū tabulas ei dandā esse, quam non possit uideri Scauola eidem negasse.

EX his apparet, eos casus quos in hoc. §. p. ponit Scauola, nō pertinere ad Legē Velleiā. Nā si ei' Legis capita ad nepotes ptinuerūt, qui uiuo testatore nascerentur, et ad eos qui uiuo testatore, quasi agnascēdo, in ius sui hæredis succederēt: manifestū est institutionē nepotis et pronepotis

qui post mortem testantis natus esset, nihil habere commune cum uerbis
Legis Velleia.

Summaria quintæ partis.

- I**NTELLECTVS. huius
1. §. Et quid si tantum.
  2. Substitutio non solum fidei-
comissaria, sed etiam directa
extenditur ad casum expres-
so similem.
  3. Voluntas testantis totum facit in condi-
tionibus.
  4. Intellectus. l. Pater Seuerinam. ff. De cõ-
di. & demonstra.
  5. Intellectus. l. Qui hæredi. ff. De condi.
& demonstra.
  6. Dominus qui per seruum hæres efficitur,
non dicitur uenire ex defuncti iudicio.
  7. Serui legatum est, nõ domini, quum ser-
uo alieno legatum proponitur.
  8. Legatarius non est, cui implenda condi-
tionis gratia dandum est.
  9. Facti quæ sunt, ad dominum non tran-
seunt.
  10. Modus in dando consistens, impleri de-
bet in persona domini: licet cõditio dã-
di seruo, in serui, non in domini persona
debeat impleri.
  11. Legatarius est, cui implendi modi gra-
tia dandum est.
  12. Adiecto ad solutionem nullum ius qua-
ritur.
  13. Conditio dandi seruo, impletur dando
ipsius serui domino ex serui voluntate.
  14. Intellectus. l. Mauius. ff. De condi. &
demonstra.
  15. Fiscus an possit auferre datum, implenda
conditionis gratia, ei qui capere non po-
terat.
  16. Hæres, qui ut pareret cõditioni, nũmos
tradidit, potest eos uedicare, si dominiũ
in accipientem non transtulit.
  17. Conditionis implenda gratia dandum
ei, qui capere non potest, ipsi tradendum
est, nõ seruo eius, etiam si ipse cõsentiat.
  18. Legatũ relictũ ei, qui capere non potest,
nec quidem ipsi tradendum est.
  19. Incertis personis legari non poterat: sed
eisde dãdũ erat causa cõditionis implenda.
  20. Cõditiones derisorie nõ sunt implenda.
  21. Cõditio si pecuniam in mare deiecerit,
utrũ implenda sit.
  22. Intellectus. l. si fundus. ff. De condi. &
demonstra.
  23. Conditio dandi furioso, non impletur
ipsi furioso dando.
  24. Cõditio dandi pupillo furioso imple-
tur perfecte, si is cui sub ea cõditione re-
lictum est, tutori vel curatori dederit.
  25. Conditio implenda in persona pupilli,
habetur pro impleta, si per tutorem ste-
terit quominus impleretur.
  26. Debitor pupilli, vel furiosi liberatur i-
pso iure, si tutori vel curatori soluerit:
etiam si pecunia cõuersa non sit in uti-
litate pupilli vel furiosi.
  27. Extraordinarij auxiliij ratio non habe-
tur antequam impleretur.
  28. Intellectus. l. Ait Prator. §. 1. uersicu. Et
ideo, & §. Permittitur. ff. De mino.
  29. Intellectus. l. Si seruus decẽ, in fine. ff.
De solutio.
  30. Intellectus. l. Stichum. §. Vsumfructũ.
ff. De solutio.
  31. Adiecto ad solutionem pupillo potest
promissor recte soluere sine tutoris au-
toritate.
  32. Adiecto ad solutionem pupillo, pro-
missor non liberatur, soluendo tutori ip-
sius pupilli.
  33. Intellectus. l. Is qui in potestate. §. fin.
ff. De lega. præstan.
  34. Mortis causa capio ex testamento nõ
pendet.

35. Conditionis implendæ gratia dandum Titio, utrum transferatur ad filium legitimum heredem patris, qui eiusdem testamento præteritus, legatum solute re ipsi legatario tenetur.
36. Conditionis implendæ gratia dādum, ex voluntate testantis accipitur.
37. Intellectus. l. In conditionibus. §. Si patronus. ff. De condi. & demonstra.
38. Conditio si hæres erit, porrigitur ad bonorum possessorem.
39. Intellectus. l. Ex facto. §. fina. ff. Ad Senatuscons. Trebel.
40. Patronus institutus ex minore portioe quàm dimidia, bonorum possessione contratabulas liberti accipiebat.
41. Intellectus. l. Lucius. ff. De condi. & demonstra.
42. Filiationis probatio facilis est ei, qui est in ea quasi possessione.
43. Filius suus hæres potuit institui sub conditione probandi illud, cuius probatio difficilis non esset.
44. Voluntas testantis offendi non debet quò actus sustineatur.
45. Præsumptio. l. Miles. §. Defuncto. ff. Ad Legem Iul. De adulte. iuris duntaxat est.
46. Intellectus. l. fina. C. De his qui uenientia impetra.
47. Minor xxv annis, & si ueniam ætatis impetrauit, nõ poterit alienare sine decreto res immobiles, & quæ seruando seruari possunt.
48. Minor. xxv. annis, qui ueniam ætatis impetrauit, utrum possit in integrum restitui, si cum decreto res soli, & quæ seruando seruari poterant rite alienauit.
49. A Eratis incertum tempus legatum facit conditionale.
50. Intellectus. l. Cum pater. §. Curatoris, & quod ibi Bar. ff. De lega. ij.
51. Legitima ætas. xxv. annorum unde dicta.
52. Intellectus. l. Fideicommissum. ff. De condi. & demonstra.
53. Conditio si sine liberis decesserit, nec de adoptiuis, nec de arrogatis intelligi debet.
54. Conditio si sine liberis decesserit, de adoptiuis intelligitur, quos ipse testator adoptasset.
55. Conditio si sine liberis decesserit, de adoptiuis intelligitur, quos testator sciebat iam adoptatos.
56. Adoptiuos liberos dicimus, non minis quàm filios.
57. Intellectus. l. Ex facto. §. Siquis rogatus. 1. ff. Ad Senatuscons. Trebel.
58. Naturalis filius an faciat deficere conditionem.
59. Naturales æquè ueniunt liberorum appellatione, si de nouo lucro agatur, atq; si quæsito conseruando. nec interest conditio affirmatiuè, an negatiuè fuerit concepta.
60. Naturalis filius dicitur, qui conceptus fuit in figura matrimonij, uel concubitus.
61. Concubitus figura distat à figura matrimonij.
62. Naturalis, qui cum legitimis pariter succedit, substitutū indistinctè excludit.
63. Coniectura uoluntatis circa liberos naturales, potius capienda est ex testatis, quam ex hæredis persona.
64. Filius susceptus ex serua aliena, utrum naturalis dici queat.
65. Naturalis filius hominis uulgaris, indistinctè substitutū excludit in hoc Regno.
66. Naturalis hodie eisdem casibus substitutum excludit, quibus & olim excluderat.
67. Naturalis filius in seruitute conceptus, non magis apud Iureconsultos substitutū excludit, quàm alius quiuis naturalis.
68. Intellectus princi. insti. De serui. cogna.
69. Rubri. insti. De serui. cogna. comentitia est & per errorem conscripta.
70. Intellectus. l. Cum pater. §. Volo. ff. De lega. 2.
71. Naturalis substitutum excludit, si testator aliqua testamenti parte, fauorabile illius mentionem fecit.
72. Libertis legatum relictum, debetur & eis, qui post testamentum coeperunt esse liberti.
73. Intellectus. l. Lucius. ij. §. si. ff. De lega. ij.
74. Intellectus. l. fina. ff. De iure. delibe.

75. Filiorum appellatio tã naturalis est, quã liberorum.
76. Intellectus. l. Generaliter. §. Cùm autẽ, C. De insti. & substi.
77. Cõditio, si sine liberis decesserit, expressa, utrũ differat ab ea, quæ quasi dicta ta, nec scripta, pro expressa habetur.
78. Naturalis, utrũ regulariter substitutũ excludat, etiã remota cõiectura: an tunc demũ quã cõiectura aliqua hoc suaserit.
79. Intellectus. l. Ex facto. §. Siquis rogatus. l. ibi, ex dignitate. ff. Ad Senatuf. cõs. Trebel.
80. Intellectus. l. Fideicõmissa. §. Si cui ita ff. De lega. 3.
81. Conditionem non deficere, & existere conditionem, diuersa sunt.
82. Fideicõmissum alicui relictum, sub conditione, si morte patris, sui iuris efficere tur, non debetur ei emancipato, nisi tempore mortis paterna.
83. Fideicõmissũ alicui relictum si morte patris, sui iuris effectus fuisset, non incipit ei deberi, quãuis patris deportatione, sui iuris factus sit.
84. Intellectus. l. Si ita liberis. ff. Quãdo dies lega. cedat, & l. Mulier. ff. Ad Senatuf. cõs. Trebel.
85. Fideicõmissũ maternæ hereditatis, non incipit deberi filio à patre, qui post mortem suam rogatus ei erat restituere, & si filium emancipasset.
86. Intellectus. l. Cũ filio famiã. ff. De lega. 1.
87. Intellectus. l. Patrem. ff. Quæ in fraud credito.
88. Fideicõmissũ ecclesiæ relictũ à filio, si is bona ludendo dissiparet, utrũ debeatur ecclesiæ, si filius nõ ludendo, sed mercando dissipauit.
89. Poenam à conditione, uoluntas testatoris separat.
90. Vñfructum patri quærẽdũ iure patriæ potestatis, non potest mater prohibere: nisi in eo, quod ultra legitimã portionẽ filio reliquerit.
91. Legitimæ portionis vsum fructum, patri iure potestatis quærẽdum, nõ potest mater prohibere: siue filius maior, siue minor annis fuerit.
92. Intellectus authen. Vt liceat matri & auix in princi. colla. 2.
93. Parentũ cõmune votum est, ut liberi matrimonium contrahant.
94. Intellectus. l. Cõmodissimẽ. ff. De libe. & posthu.
95. Posthumus perfectẽ natus, etiamsi in cõtinenti sine nomine, sine baptismate moriatur, parentis testamentum rumpit, & eidẽ ipso iure hæres existit.
96. Intellectus. l. fin. C. De posthu. hære. isti.
97. Intellectus. l. Si quis ita. ff. De uulga. & pupilla.
98. Substitutio facta secundũ Gallũ, vel Legem Velleiam, excluditur, si filius ipso iure patri hæres extiterit.
99. Tunc dictio substitutioni adiecta, non facit excludi casus similes.
100. Substitutio concepta per ea uerba, tunc et eo casu, utrũ porrigatur ad similitẽ casũ.
101. Institutio facta in unum casum, extenditur ad alium similitẽ: etiam si sit prima institutio, non secunda.
102. Condicio necessaria, quã itelligatur.
103. Posthumus, qui suus hæres nõ nascitur, potest hodie iure ciuili, legitimus ex testamento hæres fieri.
104. Substitutio facta sub conditione, si hæres institutus uiuotestatore moreretur, utrũ habeat locũ, si testatori idẽ hæres superuixit, nec tamẽ potuit propter absentiam & ignorãtiã, hæres esse ex testamento.
105. Fratris hereditas non adita regulariter non transmittitur.
106. Hereditas quæ patris defuncti nõ sit, trãsmitti nõ potest beneficio. l. unica. C. De his qui ante apertas tabu.
107. Hæres ignorãs sibi delatã hereditatẽ, si interim decedat, ius ad eundẽ in successores trãsmittere nõ poterit ex beneficio. l. Cũ antiquioribus. C. De iure delibe.
108. Restitutionis in integrũ cõsideratio nõ impedit, quin ius ad eundẽ ipso iure amissum, ad substitutum uulgare transeat.
109. Intestati hereditas ad fratrem, et defuncti fratris filios deuoluitur: et si ex defuncti fratris psona possit implorari restitutio, ut testamento locas fiat.
110. Restitutio in integrũ potest implorari ab hæredibus eius, qui absẽs & ignorãs delatã sibi eẽ hereditatẽ, uita decessit.

SED EX SENTENTIA LEGIS VELLEIAE ET HAEC OMNIA ADMITTENDA SVNT, VT AD SIMILITVDINEM MORTIS CAETERI CASVS ADMITTENDI SINT^c.

ADMITTENDI SINT. Tamen si hi casus nō pertineāt ad uerba Legis Velleiae, potuit tamē ex ei⁹ Legis sentētia, argumētū sumi, quo hae cōceptiones defenderētur. Voluit enī ea Lex, ut si quis ex suis hæredibus, suis hæres esse desisset, sequēs, qui succederet, non rumpere testamentū. §. Etiā si parēte, infra hac. l. Quæ uerba pertinere potuerunt ad hos casus, quos Scauola supplendos esse censuit, in Galli Aquilij sententia. d. §. Etiam si parente, uers. Et bene uerba se habēt: ut & Accur. hic rectē intelligit.

Vnde quū huius. §. duæ interpretationes traditæ sint. Vna, quōd in similes mortis casus, potest testator posthumorū iⁿstitutionē cōcipere. Altera, quæ institutio in mortis casū cōcepta, ad similes casus extēditur: priorē magis probo. Quā ueriorē opinātur Iacob. Areti. hic, et Rapha. Cuma. n. 6. et. 7. subtiliter argumētatus, & Lāce. Gali. n. 14. iⁿ fi. Mari. Salomo. n. 41. Fortu. n. 10. Lācel. Poli. in tracta. substitu. uulga. parti. 6. n. 23. Et late hoc idē contēdit Thomas Calā. in repe. l. i. n. 6. et. 7. iⁿ fra De uulga. et pupilla. ubi ausus est scribere, Bartolū & ōnes ubiq; errare, qui dicerēt, substitutionem directā posse extendi, ad casum non expressū. Id nāq; esse contra. l. Commodissimē, supra hoc titu. Hunc nostrū. §. nihil facere. Sed & l. Mulier, cū simili. infra Ad Senatus cōs. Trebellia. in fideicōmissaria substitutione pcedere, quæ uel nutu fieri posset. l. Et in epistola. C. De fideicōmis. Porrò aliam esse causam directæ institutionis, quæ ex coniecturis nequeat induci. Deniq; Diui Marci, & Seueri constitutione effectum, ut uulgaris substitutio ad pupillarem extenderetur. Sed tamen nō potuit effugere tex. in. l. Si mater. C. De insti. & substi. qui aperte communem opinionem iuuat. Nec uolumus, ut directā institutio in his speciebus per coniecturas inducatur: sed magis, ut conditio institutioni adscripta, per interpretationem latius accipiatur. Et. l. Commodissimē, supra hoc tit. nihil facit, ut in suo loco explicabim⁹. Vera est igitur per se cōis sentētia: secundūm quam noster. §. quotidie allegatur, ad hoc, quōd uulgaris substitutio in unum casum concepta, ad alios similes casus porrigitur.

Sed tūc opponitur, quōd cōditio hæc, si filius meus me uiuo morietur, impleri

Cōmunis opinio defesa aduersus Thomā Calan.

impleri omnino debuit: & ea defecta, institutio quoque deficere debuit, argumē. l. Qui hæredi. l. Mæuius, infra De cōditio. & demonstra. Bartolus & alij communiter respondent, distinguendo inter uoluntarias conditiones, & necessarias ad ipsum actum, uel ad effectum actus.

Ego ex Iureconsultorū traditione accepi, t̄i cōditionibus totū facere testātis uolūtate, quæ regit cōditiones. l. In cōditionibus primū locū, infra De cōdi. & demō. l. Hæredes mei. §. Cū mīta, infra Ad Senatus cōs. Trebellia. tex. ille nobilis t̄ in. l. Pater Seuerinā, infra De condi. & demōstra. ubi cōditio illa, si nō nupserit, cōpræhendebat secundū uerba utrūq; casū, siue nubere nolisset, siue nō potuisset. l. Cū m proponas. C. De hære. i. §. i. & tamē ex uolūtate, quæ præualet, restringitur per interpretationē ad alterū duntaxat casū, quo scilicet mulier nubere nolisset, uir rectē intellexit Læce. Poli. i. tracta. De substi. uulga. particu. 6. n. 7. & aīe eū Soci. in. l. 1. in. 2. lect. n. 2. infra De uulga. & pupil. Qui Papuniani uerba in. d. l. Pater seuerinā, debuerunt inducere, illa scilicet: VOLUNTATEM POTIUS QUAM VERBA: quæ cum iudicio expendit ad hoc Andre. Sicu. in cap. Raynutius. n. 4. De testa. Igitur quæ ratio facit, ut uerba conditionis generalia restringantur ad alterum casum, eadem quoque euincet, ut conditio, quæ unum casum continet, ad alium, qui non sit expressus, porrigatur ex uoluntate, uel non porrigatur. Idq; sigillatim ostendā euenire in plerisque omnibus legibus, quas hic in apparatu Nouiores adduxerunt.

PRIMO allegatur tex. t̄ in. l. Qui hæredi, infra De condi. & demonstra. ubi Iureconsultus quærit: si quis Stichum seruum Titij hæredem instituat, & Sempronio fundum leget, si decem hæredi dederit, utrū seruo, an domino, implendæ conditionis gratia dandum sit. Et respondit, seruo dandum esse, non domino: quoniam hæredis appellatione, seruum quē instituerat accepiſse uidebatur, nō dominū, qui t̄ hæres non esset ex iudicio ei. l. Qui liberis. §. Hæc uerba, infra De uulga. et pupil. explicat rectē Claud. in rep. l. Cū filio. 7. col. uersi. Vnde dic, infra De lega. 1.

Quid est igitur, quod designata serui persona, conditio in persona domini impleri non potest? Respondetur, t̄ quum seruo alicuius legatur, legatum esse serui, non domini: & seruum ex uoluntate uocari, ut si liber factus sit, legatū sibi acqrat. l. Debitor. §. Seruo alieno, infra De lega. ij. l. 3. §. Hoc autē, infra De lega. præstā. Si uero die legati cedente, idē seruus ad huc in seruitute maneat, nō ei, sed domino legatū esse soluendū: qm̄

si iure

si iure potestatis, dominiū, & legati actio personalis domino quæritur, legatū scilicet ei solui oporteat, cui debetur. Quare quū in conditione ius nō uerſetur, quōd t̄ seruus legatarius non sit. l. Si quis sub cōditione dandorū decem, infra Si quis omiſſa cau. testa. ex uoluntate testātis seruo, implēdæ cōditionis gratia, dandū est. Nec factū hoc ī ipsius p̄sona explicādū, dño potuit acquiri: quū t̄ ea quæ facti sūt, ad dñm nō trāseant. §. Sed cū factū insti. De stipula. seruo. Quod ita rectē Bart. docuit in. d. l. Qui hæredi. Ergo non rectē Lance. Galiau. hic. n. 28. docere uidetur, tex. in. d. l. Contra Lā Qui hæredi, procedere etiam si casus ille, non per conditionis, sed per dispositionis modum fuisset expressus: quum uerissimū sit, domino nō seruo daturum esse legatariū, qui per modū dispositionis iussus esset seruo dare. Deniq; t̄ si fundus Sēpronio legatus esset ita, ut seruo Titij decē daret, quāquāmodus pro conditione obseruetur. l. 1. in princi. C. De his quæ sub modo, nemo dubitet respōdere, modū in p̄sona domini implendū: quōd ī ea specie seruo legatarius sit: ius magis, quā factū uerſetur: & domino quæratur legati actio. l. 2. C. De his quæ sub modo. Nec oberit tex. in. d. l. Qui hæredi, uerſi. Quēadmodū, allegat̄ a Lance. Galiau. Nā probat quidē, uoluntatē esse eādē, siue per modū cōditionis, siue p̄ modū dispositionis, p̄sona serui fuerit expressa: & utroq; casu ōnimodō dandum seruo: si modō nō icurrat ius, quod domino quærat, sed factū dūtaxat, qđ iure potestatis ad dominū soleat trāſire. Ideoq; si mihi aut Stichō seruo Titij stipulatus sim, Titio, quāuis seruū in potestate habeat, solui nō potest: quoniā seruus eius ad solutionem fuit adiectus: nec t̄ ius aliquod acquiri solet adiecto. l. Stichum. §. Usumfructum, infra De solutio.

Secūdū quod, explicata uidetur testatoris uolūtas, ī. d. l. Qui hæredi: ut ideo domino dandū nō sit, sed magis seruo: quoniā nec testator uoluit domino dari, nec hoc uoluisse intelligitur: quū effectus sit dissimilis. Nā si ponas, t̄ ex uolūtate serui nūmos domino datos esse, cōditio impleta uidebitur iuxta testātis uolūtatē: cui satisfit, si casus existat æquipollēs. l. Stichū. §. Usumfructū, uerſi. Cæterū, infra De solutio. Cæterū remota serui uoluntate, eiusdē domino dare, non est æquipollēs: quoniā testator ipsius serui personæ iunxit cōditionē, ut ei libero facto daretur, secūdū ea, quæ scripsit Philip. Deci. ī rub. n. 14. De probatio. & ī. l. Si mater. n. 2. C. De insti. & substi. Ioā. etiā Crot. hic. n. 29. Et quāquāmodus tēpore quo impletur cōditio, seruus adhuc in potestate domini maneat, proinde sufficere uide

retur,

retur, domino dare, uti Lāce. Galiau. hic. n. 28. aduersus Decium replicā
do scribit: potest dici, etiam hoc casu aliquid interesse, si seruo detur, iuxta
testantis uoluntatem: ut uel seruus nūmos in peculio habeat: qui effectus
ad multa prodest, secundum Rapha. Cuma. in. d. l. Qui heredi.

SECUNDO allegatur[†] tex. in. l. Meuius, infra De cōdi. & de 14
Smōstra. ubi quum testator nō haberet testamenti factionē cū Callima
cho, fundum Meuius legauit, sub conditione, si Callimacho ducenta dedis
set: respondit Labeo, non aliter fundum Meuius ex testamento acquiri,
quā si conditioni pareat, id est, ducenta det Callimacho: tamen si nummos
accipientis non faciat. Nihil enim uidetur interesse, utrum tali personæ
dare iubeatur, an aliquo loco ponere, uel in mare deijcere: quasi si Meuius
fundus esset legatus, sub conditione, si ducēta in aliquo loco poneret, uel in
mare deijceret, non aliter fundus ad eum pertineret, quā si conditiones im
pleisset: ponendo in loco, uel in mare deijciendo. In quibus casibus conditio
similiter nudum factum comprehenderet: quum nec locus, nec mare, sicuti
nec Callimachus, possint dominium nummorum acquirere. Proinde in per
sona Callimachi impletur conditio per traditionem: quia & si penitus ca
pere non posset, merum tamen factum traditionis ad legum prohibitionem
non uidetur spectare. Sic implendæ conditionis gratia, nūmos ei tradere
oportuit: licet traditione dominium nummorum non acquireret.

Sed utrum is qui nūmos, implendæ cōditionis gratia, Callimacho tra
didit, possit eosdē iure dominiū, quod non transtulit, uendicare, quæstionis
est? Et frequentius receptum uidetur, † fisco in hac specie locū futurū, ut 15
Accursius, Albe. Barto. Ioan. Imol. & Castren. opinātur in. d. l. Me
uius, idem Bart. et Ioā. Imol. in. l. Id quod conditionis, infra De dona. cau
sa mortis, & Fortu. hic. n. 124. Sed fortassis uerius est, Meuius qui ut
conditioni pareret, nūmos Callimacho tradidit, iure dominiū, quod nō ami
sit, posse eos uendicare, non fiscū, secundum Bal. sententiā in. l. Eam quā,
col. fin. C. De fideicō. Idq; etiā Raph. Cuma. expressim cōtendit in. d. l.
Meuius, negās, fiscū posse auferre dominiū quod Callimacho quæsitū nō
fuisse. Accedat regula Bal. i. l. Hæreditas, si. col. uersi. Sequitur uidere
C. De his quib. ut indignis. Induco & pro hac snia tex. notabilē in. l. pen.
C. Ad Legē Falci. ubi † hæres qui ut pareret cōditiōi, nūmos tradidit, 16
potest eos uendicare, quo casu lex non pmittit, dominiū i accipientē trāsire.
Deniq; ne fraus legi fiat, ita rem temperādam arbitror, ut fiscus nūmos
Calli-

Cōtra com
munē.

Callimacho traditos, ratione possessionis, possit auferre: quod & Rapha. Cuma. admittit. Meuius autem uendicare eos à Callimacho queat, si nondū possessionē fiscus abstulit: aut à fisco, si iam eos abstulisset.

17 Nec male dicitur, adeo Callimacho nummos esse tradendos implendæ conditionis gratia, ut nec ex uolūtate Callimachi sufficiat eius seruo tradere. Nam quod dicitur, cum, qui domino dare debet, implere conditionē, si det seruo eius, cōsentiēte domino. l. Qui hæredi, in fine, infra De cōdi. & demōstra. ea ratione admissum est, quoniā quum dādi conditio trāslationē dominij contineat, ea per æquipollēs impletur ex testantis uolūtate, si dominus consentiat seruo dari. Simili enim modo serui dominus nummos acquirit, iure potestatis dominicæ: simili modo consentiens acquirit. At in proposita specie, ubi Callimachus capere non potest, ideoq; conditio ad nudum traditionis factum refertur, non magis parebitur conditioni, si Callimachi seruo nummi tradantur, licet ipse Callimachus cōsentiāt, quā si iussus in certo loco ponere, in alio loco ponat: cum ea quæ facti sunt non transeant ad dominū: nec magis per seruum capere possit Callimachus, quā per se ipsum. l. Neq; per se. C. De hære. insti. l. Si mihi & tibi. §. Regula, infra De lega. i. Recte igitur scripsit Barto. in l. Si seruus decē, infra De solu. in. d. l. Meuius, nullo alio modo impleri potuisse conditionem, quā tradendo ei, qui capere non poterat. Quod si Callimacho, non per modum conditionis, sed dispositionis, ducenta essent relicta, nec quidem ei tradenda essēt, & nullius momēti legatum censere tur, ut inuit Iureconsultus in. d. l. Meuius in fine: et explicant Bal. & Rapha. Cuma. imbi. Ego allego in simili tex. singularem in. l. Paulus. i. 18 infra. De rebus dubi. ubi si incertis personis legata relinquerentur, nō ualebant. §. Incertis, insti. De lega. Et tamen id quod cōditionis implendæ causa dandum esset, sine dubio certis & incertis personis dari debuit: ut fidei cōmissi petitio posset competere.

20 Mirum tamē est, quod Labeo. in. d. l. Meuius, secure uideatur sentire, illam uidelicet conditionē: si pecuniā in mare deiecerit, esse implendā: ut et gl. Bart. & cōiter Doctores admittūt. Qui licet agnoscat, t̄ derisorias cōditiones non esse implendas. l. Conditiones, infra De cōdi. insti. id ita intelligendū cēsēt, si turpitudine faciat eas derisorias. In hac autē cōditione negāt esse aliquā turpitudinē: et id circo arbitrātur implendā fore. Sed Fortu. hic, qui late hūc articulū discussit. n. 124. asseuerat, talē cōditionē minime ualere

mè ualere. Et interpretatur, similitudinè conditionum in. d. l. Meuius, ad factum duntaxat, non ad ius referendā: quod ante eum Rapha. Cuma. tētauit dicere in. l. Quidam in suo. n. 4. infra De condi. institu. Sed quia Labeo nihilominus sensit, cōditionem esse implendā, idē Rapha. Cuma. in. d. l. Meuius, eleganter ait, nūmos quidem, implendæ cōditionis gratia in mare deiciendos esse: & tamen ita deiciendos, ut recuperari queant.

Cōtra com
munem.

Ego etiam aduersus cōmunem opinionem puto, & illam conditionem, si pecuniam in mare deiecerit, non ualere, si pecunia ita deicienda sit, ut deieciat & perdat. Moueor eō quod, remota turpitudine, conditionē nihilominus quasi utilitati publicæ oppugnātē remitti oporteret, argumē. tex. cum glo. in uerb. utatur, i. §. Sed maior, insti. De his qui sunt sui uel alie. iuris, cōiūcto singulari Ulpiani respōso i. l. 2. §. Tractari, uers. Nisi forte, infra Ad senat. cons. Tertullia. Certè si res ex facto pponeretur, euitandæ quæstionis gratia suaderē, adeundū esse Prīcipē, qui inutilē Reipublicæ cōditionē facile remitteret, argumē. d. §. Tractari, uersi. Finge autem.

21

Consilium
utile.

TERTIO allegatur i. l. Si fundus, infra De cōdi. & demōstra. **T**ubi si fundus alicui legatus fuerit, si pupillo, uel furioso pecuniam dedisset, intelligitur explese conditionem, tutori uel curatori dando: sic improprie conditio expleri uidetur. Sed tamen respondetur, hoc ita recipiendū esse, si pecunia cōuerteretur postea in pupilli uel furiosi utilitatē. l. Stichū. §. Usū fructū, infra De solutio. gl. & ōnes in. d. l. Si fundus. Charo. tamen Rui. hic. n. 35. replicat, quod licet pecunia uertatur inutilitatem pupilli, nihilominus cōditionō uerè & proprie uidetur impleta.

22

Ego resoluo, conditionē proprie impleri ex uolūtate quæ totū facit, si curatori detur: hoc enī egit testator, ne datio ex ibecullitate furiosi periret. Igitur & si secundū figuram uerborum, ipsi furioso daretur, secundū uoluntatem quæ præualet, conditio impleta non diceretur. l. Si seruus decem, in fine, infra De solutio. Vnde colligo, & cum qui curatori nummos dedisset, statim uēdicare fundū posse, quasi expleta conditione: idemq; in pupilli tutore dicendum esse, aduersus cōmunem Doctorum traditionem: qui in. d. l. Stichum. §. Usū fructū, infra De solutio. aperte negāt, impleri conditionē, nisi pecunia cōuersa sit in utilitatem furiosi uel pupilli. Sed cōis opinio conuinci uidetur Iureconsulti uerbis in. d. l. Si fundus: qui utiq; falso scriberet, uideri legatariū explese conditionē, tutori, uel curatori dādo, si nō data pecunia, sed demū uersa in rem pupilli

23

24

Cōtra com
munem.

uel

- uel furiosi, cōditio existeret. Secūdum huius sentētiæ argumentū est tex. in. l. Qui filium, infra de manumis. testa. ubi Africanus respondit, sufficere, quōd implendæ cōditionis gratia, statu liber tutori det. Nec exigit, pecuniā esse uersam in rē pupilli: dūmodo nullus interuenisset dolus malus.
- 25 Tertium argumentum est, quōd † si per tutorem stat, quominus pareatur conditioni, habetur cōditio pro impleta. l. Titia cū testamento. §. Si ea, infra De lega. ij. d. l. Qui filium. l. Cū pupillus, infra De condi. & demonstra. Si igitur tutor facit deficere conditionem, non dissimili ratiōe faciet adimpleri. Quo precipue argumēto mouetur Ioan. Imolē. in. l. Iulianus ait, infra De condi. & demonstra. ut solus contra Accursium & omnes alios putet, fortassis errorem esse exigentium, quōd pecunia uersa sit in utilitatem pupilli. Quartum argumentum est, ex Marcelli respōso in. l. Si seruus decem, infra De solutio. ubi manifeste sensit, eum seruum, cui libertas legata est sub condicione, si decem furioso dedisset, liber adū, si curator det: idem q̄ iuris esse in eo, cui fundus legatus fuisset sub condicione, si decem daret pupillo, furioso uel: nec requiri præterea, quōd in rē pupilli, uel furiosi uersa esset pecunia. Alioquin aperte docere debuisset, in iuris quæstione nihil interesse, utrum pupillo, an tutori daretur pecunia: illud interesse, utrum pecunia uersa esset in rem pupilli uel furiosi, an non uersa esset. Nam & si pupillo daretur pecunia, constaret, impletā uideri cōditionem, si tradita ei sine tutore pecunia, in rem eius utiliter uersa esset, argumen. l. In pupillo. l. Stichum. §. Usum fructum, uersi. Quo-
- 26 modo, eo. tit. Quintum argumentum est, quōd † qui pupillo debet liberatur soluendo eius tutori, etiam si tutor solutam sibi pecuniam non conuertat in rem pupilli. l. Lucius. §. Tutelæ, supra De administra. tuto. l. Quōd si forte. §. penul. infra De solutio. Vnde idem dicendum uidetur in conditione dandi. Nec satisficit diuersitatis ratio, quam Ange. reddidit in. d. §. Usum fructum, & pulchrā inibi Castren. prædicauit, quōd scilicet pupillus potest in integrum restitui aduersus solutionem tutori factam. l. 1. C. Si aduersus solutio. sed restitui non potest aduersus implemētum conditionis, quia nihil sibi deberetur. l. Siquis sub condicione, infra Siquis omiſsa cau. testa. Nam præterquam quōd Rapha. Cuma. nō admittit hanc rationem à Socino relatus in. d. l. Si fundus, primū potest dici, † in iure ciuili præposterum uideri, si ratio habeatur extraordinarij auxiliij, antequam imploretur, argu. l. Stichū. §. Quod uulgō, infra De
- Solutio.

Noua ob- solutio. l. 4. §. 1. infra De fideicō. liberta. Deinde apud Iureconsultos non
seruatio. satis constituisse (ut ego obseruo) quod minor annis posset restitui aduer-

Noua inter- sus solutionem curatori, uel tutori factam. Certe t̄ Vlpianus uulgo non
pretatio. ita intellectus in. l. Aut Prætor. §. 1. uers̄. Et ideo, §. Permittitur, 28
supra De mino. mihi significasse uidetur securum fuisse debitorem, qui
curatori, etiam sine iudice soluisset. Item non satisfacit ratio à Rapha.
Cuma. reddita in. d. §. Vsum fructum, & ab Ioan. Imolen. & Soci. in. d.

Noua inter-
pretatio.

l. Si fundus. Quum etenim considerant, in conditione factum, in obli-
gatione ius uersari: ego noto, in hac conditione, de qua quærimus, constitu-
tum ex testantis sententia, ut eo modo impleatur, atq; si aliquid debitum
solueretur. Et hoc agere t̄ Marcellum interpretor i. d. l. Si seruus decem, 29
in fine, ubi non inepte usus est uerbo, *PERSOLVI*: quū tamen nihil deberetur.

Qua etiam ratione fortassis id responsum sub titulo De solutio. colloca-
tum fuit: alioqui nihil faceret ad titulum. Sextum argumentum est, quod
Iureconsulti in hac specie differre putauerunt, tutorem respectu pupilli,
& seruum respectu domini. Nam in. d. l. Si fundus, & in. d. l. Si seruus
decē, scriptum est, uideri conditionem expletam, si tutori detur. At in. d.
l. Qui hæredi, infra De condi. & demonstra. contra scriptum est, eum
qui domino dare iussus sit, non uideri adimplesse conditionem, si seruo det.
Sufficit igitur tutori dare, etiam si non uertat in rem pupilli: alioquin
futurum est, ut inter has species differentia non sit: quum sufficiat & ser-
uo dare, si is pecuniam in domini rem conuert. rit. d. l. Stichum. §. Vsum
fructum, uers̄. Quomodo.

Noua inter-
pretatio.

Nec huic sententiæ, quam uerissimã existimo, refragatur Pauli res-
ponsum in. d. §. Vsum fructum: t̄ quoniam uerba, quæ plerisq; omnibus im- 30
posuerunt, hæc sunt: *NAM ET SI FVRIOSI VLL PVPILLI PERSONA
ADIECTA SIT ITA TVTORI VEL CVRATORI PECVNIA RE-
CTE DABITVR SICVTI CONDITIONIS IMPLENDAE CAUSA
RECTE PECVNIA TVTORI VEL CVRATORI DATVR QVOD
QVIDEM LABEO ET PEGASVS PVTAVERVNT UTILITATIS
CAUSA ESSE RECIPIENDVM: IDQVE ITA RECIPI POTEST SI
PECVNIA IN REM VEL FVRIOSI VEL PVPILLI VERSA EST QVOMODO
SI DOMINO DARE IVSSVS SERVO DEDISSET, VT DOMINO DARET.*
Crediderūt interpretes, apertissime ex Pauli sn̄a colligi, qđ non aliter
recipi potuit Labeonis & Pegasi opinio, quàm si tutor uel curator datū

sibi

causa conditionis implendæ, in rem ipsius pupilli uel furiosi uertissent. Vnde Ioan. Imolens. in l. Iulianus, in princip. infrà De condi. & demonstratio. quum tentauit à recepta sententia discedere, aduersic. IDQVE ITA RECIPI POTEST, supplendum censuit aduerbium, maxime. Sed Pauli uerba tam euidenter exprimunt conditionem, si pecunia in rem furiosi uel pupilli uersa est, ut operam perdat, qui aliquid contra moliatur. Cōtra Ioā.
Imolen.

Ego itaq; nouè interpretor, Paulum idem quoq; nobiscum sensisse, ut cōditionis implendæ causa, rectè pecunia tutori detur: adeò ut non rectiùs pupillo dari uideatur tutore auctore: sic deniq; eueniat, ut cōditio existat, licet pecunia uersa non sit in rem pupilli. Nam Pauli responsum principale illud fuit, quòd si stipulatus fuerim, mihi aut pupillo pecuniam dari, ita tutori rectè soluetur, sicuti conditionis implendæ causa, rectè eidem dari solet. Quæ comparatio testamentariæ conditionis, & eius, quod adiecto solui potest, alibi ab eodem Iureconsulto facta est, in l. Qui hæredi, uers. Quem admodum, infrà De condi. & demonstra. Huius autem sententiæ per comparationem fulcitæ Labeonem & Pegasum allegat auctores, qui putauissent, id ita utilitatis causa esse recipiendum: quia scilicet utilius uideretur, tutori uel curatori pecuniam persolui, quam ipsis pupillo uel furioso adiectis, ex quorum imbecillitate pecunia facile periret. At uerò Paulus à Labeonis & Pegasi sententiæ & comparatione tacitus discedit. Nam quum constaret, tutori rectè dari conditionis implendæ causa, & si nihil uersum esset in rem pupilli: uerius arbitratur, si pupilli persona in stipulatione fuit adiecta, non idem fore, quod in cōditione testamentaria dandi pupillo, sed magis idem, quod in illa conditione, si dederit domino: in qua non aliter qui seruo dederit, paruissè conditioni uidebitur, quam si ad dominum pecunia peruenerit: sic euenire, ut promissor non liberetur dando pecuniam tutori ipsius pupilli, qui ad solutionem fuit adiectus, nisi in rem pupilli uersa esset. Et est in promptu reddere bellissima differentia rationem, qua Iureconsultus moueri potuit aduersus Labeonis & Pegasi comparationem. Quippe ubi testator legauit sub conditione dandi pecuniam pupillo, Iurisprudentum interpretatione obtinuit, ut ex uoluntate conditio in ipsius pupilli persona impleri nequiret, sed in tutoris posset. l. Si seruus

decem, in fine, infra De solutio. Sed si stipulatus fuisset, mihi aut pupillo dari, et promissor, sine tutoris auctoritate soluendo ipsi pupillo, liberatur à me. l. Si stipulatus fuero, eo. i. titu. Ergo qui soli pupillo, secundum stipulationis uerba, soluere sine tutore recte potuit, non debuit ab illius persona recedere. Et si tutori soluisset, ita demum recipi potuit, liberandum fore, si pecunia ad pupillum peruenisset. Sicuti in testamentis, qui domino dare iussus est, non seruo, sed domino ipsi dando, implere conditionem debet. Quod si eius seruo dederit, tunc demum recipi potuit, impletam uideri conditionem, si ministerio serui ad dominum pecunia peruenisset. Quo fit, ut adiecti pupilli tutor non magis liberet promissorem, accipiendo ab eo solutionem, quam minister quilibet alius, cui pecunia data esset ad pupillum perferenda: quia scilicet pupillo solui oportuit. Secundum quae uersi. ille: IDQUE ITA RECIPI POTEST, solummodo referendus est ad speciem pupilli adiecti: licet Barto. inibi cum alijs auctoribus ad utramque speciem referat: et Castrensis improvide ad proximitatem duntaxat speciem referens scribat, quasi ex Accursij sententia, eum, qui soluerit tutori alicuius adiecti pupilli, liberandum, et si pecunia uersa non sit in rem pupilli: quod nullo colore potest defendi, et omnimodo falsum est.

Cōtra Castrensem.

QUARTO allegatur tex. notabilis in. l. Is qui in potestate, §. fina. infra De lega. praestan. ubi si quis, praeterito filio emancipato, fundum exceptae personae, hoc est, alicui ex liberis parentibus legauerit sub conditione, si decem Titio dederit, accepta per emancipatum contra tabulas bonorum possessione, ita fundus exceptae personae debebitur, si decem emancipato bonorum possessori dederit, non si Titio: sic conditio non impletur secundum uerba: sed nec secundum uoluntatem defuncti. Respondetur tamen, hoc ita à Praetore inductum fuisse, rescisso testatoris iudicio. Nam quum legatum exceptae personae relictum, ordinario iure corrueret, nihilque Titio dandum esset, ea lege Praetor legatum conseruauit, ut Titio nihil legatarius daret: sed quod ei daturus esset, ad bonorum possessorem transferretur.

Ergo si Titius ex liberis uel parentibus testantis fuisset, manifesta uideretur Praetoris iniuria, si eum à legatarijs separaret. Immo qua ratione legatum exceptae personae uoluit conseruari, eadem utique debuit non trans-

trāsferre, sed retinere conditionem, ut existimat hic Charo. Rui. n. 22. & tentat etiā Curt. Junior in. l. Precibus. n. 76. C. De impube. & alijs. Ego amplius puto, maiore æquitate Prætozem rationem fuisse habiturum coniunctarum personarum, quibus implendæ conditionis gratia dandum esset, quā si eisdem legatum fuisset: quum † mortis causa capio secundum ordinarij iuris regulam conseruanda uidebatur: & si contra testamenti tabulas accepta esset bonorum possessio: siquidem quod eo nomine capitur, ex testamento non pendet. l. Mæuius, in fine, infra De condi. & demonstra.

35 Vnde utiliter colligitur, † quod hodie ex causa præteritionis, uel ex hæredationis, infirmato testamento, legatarius, qui Titio dare iussus est, non filio hæredi legitimo, a quo legatum accipit, sed magis Titio dare debet. Et hoc cum Ruino hic. n. 25. uerius esse arbitror: tamet si contrarium resoluant Alex. n. 10. Philip. Corn. n. 40. in authen. Ex causa. C. De libe. præte. Guiliel. Gallus in repe. cap. Raynutius, in uerb. in eodem testamento relinquens. n. 237. De testa. quasi filio, non autem Titio dandum sit, argumento. d. l. Is qui in potestate. §. fina. qui eis argumentum efficax præstare non potuit. Nam qua ratione legata omnibus relicta conseruantur per. d. authen. Ex causa, ita mortis causa capio conseruari debet. Et si in. d. l. Is qui in potestate. §. fina. Titius fuisset ex liberis parentibusue, non bonorum possessori filio, sed ipsi Titio dandum esset. Facit regula
36 l. Omnibus, infra De dona. causa mor. & quod † is, cui implendæ conditionis gratia dandum est, ex uoluntate testantis accipit. l. Pro hærede, §. Papinianus, infra De acqui. hæredit. & quasi ex testamento capere uidetur, argumen. tex. singularis in. l. Quidam testamento, §. fina. infra De lega. 1. Præstat etiam huic sententiæ argumentum, Iustiniani Constitutio in authen. Vt quum de appella. cognos. §. Si uerò contigerit, ibi: VEL ALIA QVAELIBET CAPITVLA, colla. 2. ubi omnia capitula legibus concessa debent in hac specie adimpleri. Manere igitur firma debet mortis causa capio, argumen. text. cum glo. in. l. Qui autem. §. fina. infra Siquis omiſsa causa testa. coniuncto. §. Si sub conditione. l. 4. infra De fideicommiss. liberta. Et hanc opinionem manifeste probauit Bart. in. d. authen. Ex causa. n. 13. Idem in. l. Filio præterito. n. 11. infra titu. 1. & probasse mihi uidetur Angel. Peru. in. l. 1. supra De condicti. ob causam, quum scripsit, legatarium, qui Titio implendæ

Ruini opinio aduersus receptiorē sententiam probata.

cōditionis causa nummos dedisset, non posse à Titio eosdem repetere: quā
uis testamentum, perlata inofficiosi querela, rescissum esset: quoniam et
legatum quoq; , rescisso testamento, hodie seruetur. d. authen. Ex
causa. Intellexit igitur, non esse transferendam conditionem ad perso-
nam hæredis legitimi: quia si transferenda esset, utiq; repetitio daretur.
Nec me mouet quod Ias. in. d. l. 1. n. 6. scribit, legata quidem conseruari
per. d. authen. Ex causa: sed quod dandum sit implendæ conditionis cau-
sa, non esse legatū. Hæc enim ratio non eo pertinet quominus, sed quò ma-
gis Titio dari debeat, & ut datum causa implendæ conditionis, in sua
maneat firmitate, secundum iuris antiqui rationes: quum id nec ex testa-
mento pendeat, nec testamenti nomine accipiatur. d. l. Mæuius, in fine, in-
fra De condi. & demōstra.

Cōtra Ias.

QUINTO allegatur † tex. in. l. In cōditionib; . §. Si patronus, infra

77

De condi. & demonstra. ubi Ulpianus: SI PATRONVS (inquit)

ACCEPTA BONORVM POSSESSIONE CONTRA TA-
BVLAS DEBITAM PORTIONEM OCCVPET, LEGATA QVÆ
SIC DATA SVNT, SI PATRONVS HAERES NON ERIT, NON
DEBET COHAERES PATRONI PRÆSTARE. Sic cōditio, si patronus
hæres non erit, porrigitur ad conditionem, si patronus non erit bonorum
possessor, qui nō est hæres. §. Quos autem, insti. De bono. possess. Deniq;
probari uidetur, quòd in conditione etiã uoluntaria, sufficit aliquid existe-
re, quod æquipolleat. Sed tamen Rapha. Cuma. Ioan. Imolen. Soci. inibi
negant, in eo Ulpiani responsio huiusmodi sententiam probari: quum talis
interpretatio conditionis necessaria fuerit. Relata enim ad patronū præ-
teritum non potuit in hærede intelligi: sed dūtaxat in bonorum possessore:
quia scilicet patronus præteritus non potuit iure ciuili hæreditatē liberti
uendicare. Vnde & Socinus asserit, conditionē, si hæres non erit, in bono-
rum possessore nequaquã posse intelligi. Et superiorē. d. §. Si patronus, in-
terpretationē probauerunt Idem Soci. Ias. Francis. Ripa, in. l. 1. §. Bono-
rum, infra Ad Senatuscons. Trebel. Ias. in. l. 1. n. 66. infra De uulga. &
pupilla. Andr. Sicu. in. repe. Rub. C. Qui admitti. n. 53. & 61. & Curt.
Junior inibi. n. pen. Charo. Rui. hic. n. 13. Idem licet inuitus confitetur hic
Fortu. n. 124. qui quantum potuit, in contrarium nixus est.

Ego uerò † cōditionē, si sine hærede decesserit, ad bono. possessore q loco
hæredis est, pertinere, nō i subtiliter colligi puto, ex respōso eiusdē Ulpiani

78

† in. l.

39 † in. l. Ex facto. §. fina. infra Ad Senatuscons. Trebellia. Nam quum quidā ita fideicommissū reliquisset: fidei tuæ fili cōmitto, ut si sine hærede moriaris, restituas Seio hæreditatem: & filius hæres sine hærede mortuus fuisset, auunculum ab intestato bonorum possessorem habens, fideicommissarius excluderetur: quoniam conditio, si sine hærede moriaris, defecisse uidebatur ex testantis uoluntate. Quare ut fideicommissarius posset admitti, necessaria fuit Diui Pij interpretatio: quæ sola ostendit, extitisse fideicommissi cōditionē: quò uidelicet conditio, si sine hærede moriaris, ad liberos ex defuncti sententia referretur. Nec enī credi potuit, tã scrupulosam testantis uoluntatem fuisse, ut bonorum possessorem, qui loco hæredis est, ab hærede separaret.

Noua interpretatio.

Quid quòd aduersus auctores, quos modò allegaui, uerius est. in. d. §. Si patronus, patronum hæredem esse potuisse? & tamē ex uoluntate, cōditio, si patronus hæres non erit, defecit, accepta ab eo contra tabulas bonorū possessione. Hoc Lance. Poli. ingeniosè tentauit in tracta. De uulg. substi. parti. 3. n. 9. intelligens, patronum in eo. §. hæredē institutum, non uerò præteritū fuisse. Mouetur argumēto uerbi COHÆRES: quod me etiam ad ueram interpretationem ante perduxerat. Sed & hunc sensum Rapha. Cuma. uariando primus admisit in. d. §. Si patronus. Huius interpretationis argumēta sunt. Quòd cohæres sic proprius accipitur, neq; testator uideri debeat, patronū ineptē hæredem appellasse: Et quòd Ulpianus in superiore & sequenti. §. idem argumentum continuat legatorum relictorū ab uno ex hæredibus simul institutis. Et quòd species dubitabilior est: in qua tamen nulla possit esse difficultas. Quomodo igitur instituto patrono bonorum possessio contra tabulas dari potuit? Immo si bonorum possessionem contra tabulas accepisse dicitur, consequens uidetur, eūdem præteritum proponere. Hic Poli. dissimulat. Ego plane itelligo, patronum institutum ex minore portione, quàm dimidia: quo casu, tūc debitam portionē occuparet, potuit & debuit accipere contra tabulas bonorū possessionem. l. 3. §. Toties, infra De bonis liberti. Sic interpretandum est, conditionem secundum uerba defecisse: quòd ex aditione patronus hæres nō fuerit. Nam si is, uel ex minima parte hæres institutus, adisset, ad bonorum possessionē contra tabulas non admitteretur, agnito semel defuncti iudicio. l. Et si ex modica. §. infra De bonis liber. Et rursus quum accepta bonorum possessione contra tabulas, debitam portionem occu-

Cumani et Poli. interpretatio cōtra omnes alios defensa.

40

pauit, ab institutione fuit repellendus. l. In seruitutem. §. Si quis bonorum, eo. titu.

Coniectura autem uoluntatis sic facta est: apparuit, defunctum testatorem tunc uoluisse legatis onerare heredem, quum in solidum haeres esset, & totius hereditatis emolumentum haberet: ergo quum adeunte ex testamento hereditatem patrono, uel contra testamenti tabulas accipiente bonorum possessionem, oneratus haeres totam hereditatem non habeat, merito legatis non obligatur, quasi defecta conditione. Quod ita breuibus uerbis de more significauit Rapha. Cuna. in. d. §. Si patronus: longioribus expressit Poli. ubi supra. Ego subtiliorem uoluntatis coniecturam fieri posse arbitror, si consideremus, non tantum eandem rationem uersari, ne cohaeres patroni legata praestet, quum patronus bonorum possessionem contra tabulas accepit: uerum etiam maiorem, ex testantis uoluntate. Nam si secundum uerba, conditio legatorum deficit, adeunte hereditatem patrono, quo casu cohaeredi nihil ex hereditate accrescit: quanto fortius ex uoluntate deficiet, accipiente patrono contra tabulas bonorum possessionem? quo casu non solum nihil accrescit cohaeredi, uerum etiam decrescit, propter eam partem, quam patronus aufert, ut debitam occupet.

SE X T O allegatur l. Lucius, infra De condi. & demonstra. ubi 41
 Scōditio illa institutioni adiecta, si filium meum se esse Iudici probauerit, refertur ad ueram probationem, quae est impossibilis: ideo testamentum nullius momenti est. Apparet enim, suum heredem filium institutum esse sub conditione, quae in ipsius potestate non fuerit, uti Accursius, Barto. & communiter Doctores interpretantur: atqui si uoluntas regit conditiones, nec tam uerba, quam mentem considerare in his oportet, interpretandum uidebatur, non sensisse testatorem de probatione, quae esset impossibilis, sed de ea, quae in tali negotio fieri potuisset: ne etiam uideretur idem testator elegisse uiam ad impugnanda iudicia sua. His argumentis Charo. Rui. hic. n. 37. communem eius legis sensum improbat, intelligens, testatorem inibi de uera probatione, quae esset impossibilis non sensisse: sed de ea, quae per coniecturas posset impleri. Proinde opinatur, idcirco testamentum nullius momenti fuisse, quoniam filius familiaris nequiret haeres à patre institui, nisi sub facili conditione. l. Suus quoque. §. Puto, cum finali. infra De haere. insti. hanc autem conditionem, ut non sit impossibilis, certe non esse facile, agnoscendum est. Sed hoc ante Ruinum scripserunt Ioan. Imolen. Pau. Castren. in. d.

l. Lucius:

Coniectura
 non insubtilis.

l. Lucius: quos Decius refert & contra uulgarem sententiam magis probat in Rub. n. 14. De probatio. Idē ante hosce auctores tētavit Rapha. Fulgos. in. l. Filium. n. 4. supra De his qui sunt sui uel alie. iuris. Adde elegantia Baldi uerba in. l. Si pater, oppo. 7. n. 10. C. De insti. & substi. ubi intellexit, conditionem probandi in. d. l. Lucius, fuisse mixtam. Adijcio etiā Accursius in. l. i. in uerb. filio, in princi. C. Quorum bonorum, qui al legando. d. l. Lucius, manifeste interpretatus est, eā conditionē nō fuisse impossibilē: sed quia non esset in potestate filij, testamentū infirmari. Quod etiā secure docuit Feli. in Rub. n. 1. De proba. ex eiusdē Accursij sn̄a.

Attamē contra hunc sensum, & quōd conditio nō referatur ad probationem illam uulgarem, de qua in. l. Si uicinis. C. De nupt. l. Filium, supra De his qui sunt sui, uel alie. iuris, grande argumentū uidetur, quōd Iureconsultus quum respōdit, significauit, Aurelium Claudiū iuris præsumptione, filium Lucij Titij reputatum. Quare cūm Lucius Titius nō uideatur ignorasse factum, ex quo ius colligit præsumptionem: & nihilominus conditionem adiecerit: eo proposito adiecisse creditur, ut Aurelius aliter se Iudici filium probaret, quā sibi probatus esset, argumen. l. Solemus. l. Si iam facta, eo. titu. De condi. & demonstra. Et ita argute conuicit Rapha. Cuma. in. d. l. Lucius: qui Nouiorum argumenta contra communem sensum prior ipse confecit. Hoc tamen uoluntatis argumento non credidit, testantem sensisse de ea probatione, quæ ex uulgari præsumptione soleret impleri. Idq; etiam mihi ea ratione uerosimile fit, quōd si Aurelius Claudius erat in quasi possessione filiationis, uti Iureconsultus innuit, & Cuma. interpretatur, possetq; uideri testator de ea probatione sensisse, quæ aliās per coniecturas fieri solet, iā testamentū non fuisset nullius momenti: quoniam filius uideretur institutus sub facili conditione, secundū ea

42 *quæ Bal. docet in. l. 1. in fine. C. Quorum bono. Vbi scribit, & ei qui sit in quasi possessione filiationis, facilem esse probationem, quōd sit filius.*

43 *Planē quando & suus hæres filius iustitueretur sub conditione probandi aliquid, cuius probatio non esset difficilis, testamentum consistere uideretur, secundū eiusdem Bal. traditionem in. l. Si pater. n. 10. C. De insti. & substi. Qui ait, conditionem aliquid probandi esse mixtam. d. l. Lucius: id tamen intelligendum, si probatio sit difficilis. Alioquin (inquit) cūm qui conditionem implent, teneantur probare, se implese conditionem, etiam si sit potestatiua, nemo unquam uideretur institutus sub*

N iij conditione,

conditione, quæ in eius esset potestate: & oporteret dicere, omnes conditiones ratione probationis esse mixtas: quod est falsum.

Secundum hoc ex Rapha. Cuma. sententia interpretandum videtur, propositam conditionem ex uoluntate referri ad probationem euidentioribus coniecturis implendam, quam quæ aliàs uulgariter sufficiunt: ideoque testamentum nullius esse momenti. Potius enim id quod agitur censeri debet inutile, quam fiat dura interpretatio contra testantis uoluntatē. *l. Verbis ciuilibus, ibi: NE FIAT CONTRA VOLUNTATEM. infra De uulga. & pupilla.* Nam aliquando necesse est ei, qui pro se habet præsumptionem, de qua *in. d. l. Filiū, & l. Si uicinis. C. De nupt. euidentioribus coniecturis* religionē Iudicis instruere, quod sit filius: quum ex aduerso contra eā præsumptionē, fortiores coniecturæ possint Iudici persuadere, eum qui filius esse dicitur, non ex matris uero, sed ex adultero esse conceptum. Quippe tēa præsumptio, de qua *in. l. Miles. §. Defuncto, infra Ad Legem Juliam de adulte. non iuris & iure est, ut temere scripsit Hippoly. in. l. i. §. 1. n. 34. infra De quæstio. & qui eū sequutus est, Nicola. Boer. Decisi. 297. n. 7.* Sed præsumptio duntaxat iuris est, contra quam probatio admittitur: *tex. sunt apti. in. l. i. §. Quæadmodum, supra De libe. agnosce. & in l. i. §. Idē ait. l. 3. §. Si mater, infra De Carboni. edi. Denique licet mulieris adulteriū non faciat integrum præiudicium. d. §. Defuncto: at alijs conuictum argumentis poterit hoc facere, argu. l. Si uentris, infra De uentre in possess. mittē. Tradit Ludo. à Sard. in tracta. De legitima. part. 2. cap. De filiationis probatione. n. 4. Andr. Sicu. consi. 63. col. 2. uersi. Et licet ista lib. 2. Ias. consi. 125. n. 1. lib. 4. Ergo si hodie extraneo hærede ex uncia instituto, proponeretur ex factō species, de qua *in. d. l. Lucius, constaret, eum qui domi natus esset quasi filius legitimā portionem, remota cōditiōe, statim habiturum. l. Quoniā in prioribus. l. Scimus. §. Cū autem. C. De inoffi. testa. Quum uerò reliqua hæreditas non deferretur filio, nisi impleta conditione, qua defecta, ad eum extraneo cohæredi deberet accrescere, induceretur uoluntatis quæstio, de qua probatione testator sensisset. Vtrum de impossibili, secundum Accursium, & Veteres in. d. l. Lucius: an uerò de ea, quæ fit per uulgares coniecturas, secundum multorum interpretationem, quos supra retuli: an fortassis de hac media, quæ suspicionem testantis apud Iudicem dilueret, secundum Raphael. Cuma.**

Cōtra Hip
poly. & Ni
col. Boeri.

46 **S**EPTIMO allegatur *l. fina. C. De his qui ueni. et a. impetra. ubi*
conditio, quā ad legitimam seu ad perfectam aetatem quis peruenerit,
legatis, fideicommissisq; & stipulationibus adiecta existit quidē, si is cui
ita relictū uel promissū est ad. XXV annorū aetate peruenerit. Quod
si ueniam aetatis impetrauit, non idcirco existere intelligitur cōditio. Ioā.
Imol. hic pe. col. scribit, hoc ideo euenire, qm̄ legitimus status per rescri-
pti ueniā cōcessus nō representat per ōnia legitimā aetate: sic casus sūt
 47 *dissimiles. Nā t̄ minor annis nihilō magis potest alienare res q̄ sine decre-*
to alienari nō possunt. l. pen. C. cotit. Et sane potuit adijcere, eū minorē
in integrū posse restitui, si uili pretio res, quae sine decreto alienari non pos-
 48 *sunt, cum decreto rite alienasset, secundum regulam tex. in. l. Siquidē, in. 2*
parte. C. De praedi. & alijs reb. mino. Quae locū habet, t̄ etiā si minor
ueniam aetatis impetrauit, ut sentit Iustin. i. d. l. pe. & exprimit Accur.
in ultimo scholio: ubi Cynus idē probat. Et Albe. quasi cōter probatū
sequitur, post Ioan. And. in addi. ad Specul. titu. De in integrū resti. n. 4.
Quauis Iacob. But. Marti. Syluester, & Saly. in ea. l. pe. cōtra sentiāt.
Quorum opinio comprobata est. L. Reg. lib. 1. titu. 67. §. 64.

Sed *Areti. col. s. Contra Ioan. Imol. replicat, & aliter resoluit. Ioā.*
Crot. n. 2. duas rationes adfert (uti ipse scripsit) uerissimas. Et tamen
intricauit existimans, minorem annis in hac specie dilationē sui gratia ad-
iectam posse respuere, & praesenti die legatum uel fideicommissum petere,
secundum doctrinam Barto. per eum tex. in. l. Cūm pater. §. Curatoris,
infra De lega. 2. ubi dilatio in tempus perfectae aetatis praesumitur adie-
 49 *cta fauore creditoris. Nec aduertit, t̄ incertum aetatis tempus legato uel*
fideicommissio adiectum efficere, ne ante dies legati cedat, quā aetatis de-
signatae tempus adueniat: quum legatum uel fideicommissum conditionale
sit. l. Si cui legetur. §. 1. infra De lega. 1. Diuersum fore, si tēpus solutioni
adijciatur: tunc enim magis esse dilationē, quā conditionem, ut. l. Ex his
 50 *uerbis. C. Quando dies lega. cedat. Secundum quam t̄ intelligi Barto. de*
bet in. d. l. Cūm pater. §. Curatoris: ubi & Papimannus sic loquitur.

Itaq; circa. d. l. fina. resoluendum uidetur, quod conditiones illae, quoad
 uerba attinet, non dubie ad XXV annorum aetate referuntur: quū per-
 perfecta aetas naturaliter illa sit, uigore uirili tunc completo. Vnde & leges
 huiusmodi aetatis hominibus, rerum suarum administrationem cōmiserūt,
 51 finita in integrum restitutione. Hunc & t̄ legitima aetas appellata est. l. 1.

§. 1. supra

§. 1. *suprà De mino.* Cum igitur testator se retulerit ad ætatē *XXV* annorum, quam naturaliter designauit, quum perfectam dixit, ciuilitè, quum legitimam appellauit, nulla est coniectura quæ arguat, uoluntatē eius fuisse, ut impetrata ætatis uenia, conditio existeret: si quidem nihil cōe hēt uenia ipetratio cū ætate *XXV* añorū. Quòd si quis cōtēderet, testatorem ad *XXV* añorum ætatem respexisse, eò quòd rerum administratio, committenda esset legatario in ea ætate: planè idē effectu contigisse, impetrato uenia rescripto: ideòq; uideri extitisse conditionem, argumen. l. *Liberto. §. fina. infra De annis lega.* Huic contrā dicitur, non idē effectu contigisse, quum casus sint dissimiles: & audacem coniecturam non temerè admittendam.

OCTAVO allegatur *l. Fideicommissum, infra De condi. & demonstra. ubi fideicommissum à filijs hæredibus relictu, sub conditione, si quis ex his sine liberis uita decessisset, debetur: & si quis ex his moriens liberos adoptiuos reliquerit: quasi conditio liberorum ad naturales, eosdemq; legitimos referenda sit: non ad eos qui duntaxat legitimi sunt. l. Si ita quis. §. fina, infra De lega. 2.* Sed hoc etiam testantis uoluntas facit. Nam quum proprium sit conditionis, ex incerto euentu pendere, non uidetur potestati hæredis cōmissum, ut adoptionis commēto fideicommissum extinguat, argumen. l. *Nec ei. §. 1. suprà De adoptio. ut & Iureconsultus innuere uidetur in. d. l. Fideicommissum, & omnes præcipiunt.*

Ex quo primū colligitur, ¹ nihil interesse, utrum hæres adoptauerit, an uerò arrogauerit. Nam & si arrogatio ex Principis auctoritate procedat, difficiliorq; sit, quàm adoptio: nō tamen arrogati liberi efficiēt, ut deficiat conditio, secundum Iureconsulti uerba in. d. l. *Fideicommissum, quæ arrogationem non minùs compræhendunt: & secundum rationē suprà red ditam, quam non mutat difficilior Principis auctoritas.* Nec hoc recipit ullam dubitationem: tamen si *Arcti. in. l. Ex facto. n. 9. infra De uulga. & pupil. dubitasse de hoc uideatur.*

Secundò colligitur, ² quòd si testator ipse, post testamentū liberos adoptasset in locum nepotum, quasi ex illo hærede filio, quem sub cōditione rogauerat, & is filius superstitem adoptiuum filium moriens relinqueret: fideicommissi conditio defecisse uideretur: quia uidelicet ratio superior cessaret. Proinde si quis ita dixerit: quicumq; mihi erunt liberi uel filij, tēpore mortis meæ, hæredes mihi sunt, uel eis centū lego: ex uoluntate dicemus arrogatos

arrogatos esse admittendos, quòd factò testatoris eidem fuerint agnati. l. Si cognatis, & quod ibi Bar. col. 2. infra De reb. dub. Nam inter cognatorum appellationem, & filiorum, seu liberorum non est constituenda differentia, uti rectè opinatur hic Charo. Rui. n. 29. Aduersus Aret. in. l. Si quis posthumos. col. 2. supra, hoc tit.

55 Tertiò ex eadem ratione colligitur, quòd si tempore testamèti, rogatus hæres iam liberos habebat adoptiuos, & hoc ipsum testator non ignorauit, conditio ex uoluntate deficeret, si durante adoptionis uinculo, hæres diem suum obiisset. Hoc se nouissimè tentare ait Rui. hic. n. 30. in fi. cuius sententiã Alciatus probat. lib. 3. De uerb. signifi. chart. 5. & Tiraquel. in rep. l. Si unquã, in uerb. Susceperit. n. 7. C. De reuocã. dona. Ego Rapha. Cumanum lego huius sententiæ fuisse auctorem in. l. Si cognatis. n. 3. infra De reb. dub. quem inibi Soci. rectè probat. n. 3.

56 Postremò apparet, quòd uerba quidem conditionis, si sine liberis diem suum obierit, uel in tempus liberorũ, pertinere ad adoptiuos, qui utiq; liberi sũt. Et tamen ex uoluntate testatũ, à uerborum figura recedimus: nisi cesset ratio, quæ suadebat, testantem de adoptiuis non sensisse: tunc enim ad uerborum proprietatem redimus. l. Non aliter, infra De lega. 3. Quod ita Papinianũ uoluisse interpretor in. d. l. Fideicõmissum. Vnde Barto. hic Cõtra Bar. n. 3. non iuste uidetur allegasse quasi similes tex. d. l. Si ita quis. §. fi. infra De legã. 2. & l. fina. C. De his qui ueni. æta. impetra. quum in ea. l. fin. cõditio nõ solũm ex uoluntate deficiat, sed ex uerbis quoq;. Et errore labitur Andre. Tiraquel. in. d. repeti. l. Si unquã, in uerb. Susceperit. n. 4. qui Cõtra Andre. Tiraquel. negat, liberorũ appellationẽ ad filios adoptiuos pertinere. Nec enĩ (ait) temerè reperies, nec apud nostros Iurecõsultos, nec apud alios receptæ auctoritatis scriptores, adoptiuos liberos, sed filios. Equidem apud Iurecõsultos Paulum & Vlpianum reperio non semel liberos adoptiuos in. l. Cũ ratio. §. Ex bonis, infra De bonis damna. & in. l. 1. §. fina. infra De lega. præstan. & in. l. 1. §. Liberos, infra Si testa. tabu. nullæ extabunt.

57 NONO allegatur. l. Ex factò. §. Si quis rogatus. i. infra Ad Senatus cons. Trebellia. ubi Vlpianus scribit: SI QVIS ROGATVS FVERIT VT SI SINE LIBERIS DECESSERIT RESTITVAT HÆREDITATEM. PAPINIANVS LIB. VIII. RESPONSORVM SCRIBIT ETIAM NATVRALEM FILIVM EFFICERE VT DEFICIAT CONDITIO: ET IN LIBERTINO EODEMQVE COLLIBERTO

HOC

HOC SCRIBIT. MIHI AVTEM QVOD AD NATVRALES LIBE
 ROS ATTINET, VOLVNTATIS QVAESTIO VIDEBITVR ESSE
 DE QVIBVS LIBERIS TESTATOR SENSERIT, SED HOC EX
 DIGNITATE ET EX VOLVNTATE ET CONDITIOE EIVS
 QVI FIDEICOMMISIT ACCIPIENDVM ERIT. Sic ⁷fideicomis 58
 si cōditionē facit deficere naturalis filius: qui tamē ppriē & uerē nō ui
 detur dici filius. l. Filiū, supra De his qui sunt sui, uel alie. iuris. l. fina. ibi:
 VERVM FILIVM, infra De iure delibe. Ange. Perus. in. l. Generali
 ter. §. Cūm autem. C. De insti. & substi. distinguit inter eum, qui lucrum
 quæsitum retinere contendit, & eum, qui nouum lucrum contendit ac
 quirere. Vt priore casu retineatur lucrum ab eo, qui filium natura
 lem reliquit, defecta fideicommissi conditione: posteriore uerò non pro
 fit naturalem filium habere ei, cui ita relictum est, si liberos susceperit.
 Sed Charo. Ru. hic. n. 27. reiecta hac Angeli distinctione, constituen
 dam differentiam putat, inter negatiuam cōditionem, si sine liberis dece
 serit, & affirmatiuam, si liberos habuerit. Vt priore casu, naturalis ef
 ficiat, deficere conditionem: posteriore autem, non efficiat eam existere.
 Ergo si quis institutum heredem rogauerit, ut hereditatem Titio post
 mortem restituat: deinde adijciat: Volo tamen, ne fideicommissio locus sit,
 si hæres meus, quū morietur, liberos habuerit: satis esset secundū Ange.
 traditionem, relinquere filium naturalem: quò hæres lucrum semel quæsitū
 conseruaret. At secundū Ruini traditionem contrā esset: quò d condi
 tio affirmatiuē, non uerò negatiuē fuisset concepta. Sed hæc nimiū scru
 pulosa sunt, & à uolūtate testantium uidentur aliena: ut multò probabili
 or sit Alex. sententia in. d. §. Si quis rogatus. n. 16. qui tales differentias
 non admittit. 59

Philip. autem Deci. in cap. In præsentia. n. 27. De probatio. aduersus
 receptam sententiam tentat dicere, conditionē, si sine liberis decefferit, ad
 naturales minime referri, qui proprie non sint filij: quum conditiones pro
 prie accipi debeāt. Ad. §. Si quis rogatus, respondet, posse eū. §. intel
 ligi in filijs naturalibus conceptis in seruitute: quòd eorum conditio melior
 esset, propter figuram matrimonij. Sed tamē durum esse credidit, à rece
 pta sententia discedere: ut qui animaduertere debuit, quæstionem ab Vlpi
 ano generaliter propositam in. d. §. Si quis rogatus, & decisam etiam in na
 turalibus, qui non essent in seruitute concepti.

Novissime

Nouissime Ioan. Coras. Miscella. iuris civilis lib. 1. cap. 7. contra com-
 munem opinionem asserit, naturalem filium non efficere, ut deficiat condi-
 tio: nisi coniectura aliqua urgeat, ut credamus, testatorem de liberis etiam
 naturalibus sensisse. Mouetur eisdem argumentis, quibus & Philip. Deci.
 Item tex. in. l. Generaliter. §. Cum autem. C. De insti. & substi. ubi natu-
 ralis substitutum non excludit. Ad. §. Si quis rogatus, respondet, Papi-
 niani sententiã inibi relatã, ab Vlpiano reprehendi in uersis. Mibi autem,
 & hoc modo scribit, exponendum fore eum. §. qui tam prauẽ (inquit) ha-
 tenus est intellectus. Ego uerò non dubito, quin temerẽ scripserit, Papi-
 niani sententiam ab Vlpiano reprehendi. Nam & re uera probatur ab Cõtra Ioã.
Coras.
 Vlpiano, & probari omnimodò debuit, iuxta. §. Volo. l. Cum pater, infra
 De lega. 2. ubi Papinianus id scripsit, quod Vlpianus refert. Planè eũ. §.
 Volo, hodie obtinere, Idem Coras. eodem in loco agnoscit. Præterea uir
 doctus non uidit, Papinianum, quem reprehendi putat, ad stipulari potiùs
 sibi: Vlpianum autem maxime repugnare. Siquidem Vlpianus, quũ scri-
 bit, ex dignitate eius, qui fideicommissit, accipiendum esse, de quibus libe-
 ris testator senserit, significare prima facie uidetur, naturales regulariter
 efficere, ut deficiat conditio: & tunc demum substitutum esse admittendum,
 non obstante naturali filio, quem hæres moriens reliquit, si testator propo-
 natur in dignitate constitutus fuisse. At Papinianus cõtrariam magis
 sententiã innuere mihi uidetur. Nec enim absolute scribit, naturalem filiũ
 efficere, ut deficiat conditio, uti non recte Coras. refert: sed duntaxat in li-
 bertino, eodẽq; colliberto hoc scribit, ita ad literam referente Vlpiano:
 quasi secundum Papiniani sententiam, naturalis, qui regulariter substi-
 tutum non excludit, in ea singulari specie excludat.

Deniq; Bartolus inibi, & in ipso Papiniani responso. §. Volo. l. Cũ
 pater, infra De lega. ij. singulare ius uersari existimat in filio naturali,
 qui esset in seruitute conceptus: hunc etenim efficere, ut indistincte substi-
 tutus excludatur, si modò conceptus esset in figura matrimonij. Allegat
 tex. in princi. insti. De serui. cognatio. & l. Lucius. §. fina. infra De lega.
 ij. Abas tamen Panor. in cap. In presentia. n. v. De probatio. aduer-
 tendum putat, quòd ea, quæ Bar. allegat, parum sunt efficacia. Quoniã
 prima (inquit) allegatio princi. insti. De serui. cognatio. loquitur de succes-
 sione legitima, an & quando seruorum filij succedant patri post datam li-
 bertatẽ. Alia uerò iura non distingunt: immo potiùs uidetur loqui in his,
 qui sine

Bar. allega-
tio contra
Abba. Pan.
& aliorum
sententiam
defensa.

qui sine ulla matrimonij figura fuerunt in seruitute cōcepti. Ego tex. in. d. princi. insti. De serui. cognatio. rectissime à Bartolo allegatum intelligo. Constituitur enim, naturalem filium in seruitute conceptum, cū legitimis pariter succedere. Tractat Ioan. Baptis. de Caccialup. in repetitio. l. Si qua illustri. n. 40. C. Ad Orfitia. Et cū audis naturalē, ⁊ accipere debes, ne sit spurius, cōceptum fuisse in matrimonij figura, uti Alex. pro Bar. contra Abbatē resoluit in. d. §. Si quis rogatus. n. 2. Satis etiā uidetur esse, quòd in cōcubinatus figura conciperetur filius, ut naturalis magis, quàm spurius cēseretur, secundum traditionē Matthæi Mathas. in tracta. De successio. ab intesta. 2. parte primi membri. n. 5. Ange. Aret. in. §. Vulgò quæsitos. n. insti. De successio. cognato. Deci. in. c. In presentia. n. 7. in fine De probatio. Distare enim uidetur ⁊ concubina- tus figura, à figura matrimonij, uti Accur. tradit in. l. Si quis in sena- torio, supra De ritu nuptia. Observat Bal. in. l. Ex libera, in princi. C. De suis ⁊ legi. libe. Quum igitur is naturalis filius cum legitimis quasi legitimus succedat, debuerūt Abbas, ⁊ Posteriores aduertere, fortis- simum argumentum ex legitima successione, ad propositam quæstionem sumi potuisse. Siquidem ex hoc procedit, quòd ⁊ huiusmodi naturalis, indi- stinctè substitutum excludit, id est, etiam si testator in dignitate consti- tutus fuisset, secundum auctoritatem gl. in hoc receptæ in. l. Heredibus, §. 1. in uerb. conditioni, infra Ad Senatuscō. Trebel. Quā Bar. inibi. n. 3. probauit, ⁊ communiter Docto. ut per Alex. in. d. §. Si quis rogatus n. 10. Philip. Dec. in. d. cap. In presentia. n. 47.

Contra Ale-
xā. Vincē.
Hercul. Pa-
risi. Cardi.

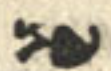
Qua ratione ostenditur, errare Alex. in. d. §. Si quis rogatus. n. 4. Is quum rectè agnosceret, Bartoli ⁊ uulgarem sententiam hanc esse, ut naturalis filius in seruitute conceptus substitutum excluderet: ⁊ si testa- tor in dignitate constitutus fuisset, ut etiam agnouit Claudi. col. late nibi loquens contendere tentauit, substitutum per hosce naturales in seruitute cōceptos, tunc demum excludi, quum testatoris conditio non repugnaret: alioquin si constitutus esset in dignitate, futurum, ut substitutus admitta- tur. Mouetur Alex. argumen. d. §. Si quis rogatus, in fine: ubi Ulpianus sentit, ⁊ colligunt Ange. ⁊ Ioan. Imolen. coniecturam potius capien- dam esse ex testantis, quàm ex hæredis persona. Ergo ⁊ si hæres liber- tinus erat, cuius nullum foret dedecus, procreasse naturales, respondendū uideretur, non sensisse de naturalibus testatorem in dignitate cōstitutum.

In quo

In quo etiam errore fuit Vincen. Hercula. in. d. §. Si quis rogatus. §. col. & Parisius Cardina. in repe. d. ca p. in praesentia. n. 23. Sed & Francis. Ripa in. d. §. Si quis rogatus. n. u. falso credit, hanc opinionem ab Ac ^{Contra Frā} cursio & Bartolo receptam fuisse. Quae utiq; defendi non potest, quum ^{cif. Ripā.} Bartoli argumento convincatur: videlicet princi. insti. De serui. cognatio. Nec in contrarium trahet. tex. in. d. §. Si quis rogatus, in fine: quoniam damus, hoc Iureconsultum sentire: & regulariter verum esse in naturalibus, quod Ange. Ioan. Imolen. & alij collegerunt. Caeterum si lege aliqua, uel statuto cautum sit, ut naturalis pariter cum legitimis succedat, tunc etiam si testator in dignitate constitutus fuisset, obtinebit substitutum excludi, secundum receptam gl. auctoritatem in. d. l. Haeredibus. §. 1.

64 Vnde si hodie uir nobilis, & in dignitate constitutus, uulgarē hominem sibi haeredem instituerit, eumq; rogauerit, ut si sine liberis decesserit, Titio haereditatem restituat: & is naturalem filium moriens relinquat ex concubina susceptum, aut ex serua sua, uel aliena, secundum ea, quae tradit Soci. consi. 48. n. fina. lib. 1. iure communi attentato respondendum est, naturalem filium non efficere, ut deficiat conditio. Nam & si haeres institutus persona fuisset uilis, coniectura tamen principalis fieri debuit ex dignitate eius, qui fideicomisit, argu. d. §. Si quis rogatus, in fine. At 65 in hoc Regno magis erit, ut substitutus excludatur: quoniam Lege Regia lib. 4. tit. 71. constitutum est, ut uulgaris hominis filius naturalis pariter cum legitimis succedat: & huic constitutioni consequens sit, per huiusmodi naturales substitutum indistincte excludi, argumē. gl. in d. l. Haeredibus §. 1. & princi. insti. De serui. cogna. coniuncta eius princip. inductione, quam (ut par est credere) fecit Bar. in. d. §. Si quis rogatus. n. 2. Nec hodie 66 minus substitutum naturalis excludet, quam apud Iureconsultos, & Iustinianum excluderat, uti resoluit Francis. Ripa in. d. §. Si quis rogatus. n. 50. aduersus Charo. Rui. n. 27. & 28. qui tentauit dicere, iuris communis leges hodie uideri abrogatas.

67 SED quanquam haec omnia ita esse uideantur, ego nihilominus opinor, Papiniani & Ulpiani responsa de libertino, eodemq; colliberto loquentia, a iuris nostri Praeceptoribus non iuste esse intellecta. Et aduersus omnes ^{Contra commune noua opinio,} noue existimo, nihil fecisse ad exclusionem substitutionis, quod naturalis filius esset in seruitute conceptus. Animaduerto enim, in quaestione uoluntatis hoc potius in contrarium trahere debuisse: quia scilicet uideretur huiusmodi

huiusmodi naturalis testatori uilior esse successor propter notam seruilis conditionis. l. Humilem, cum uulga. C. De incestis nupt. Nec ratio illa refragabitur, quam supra explicuimus, ex princi. insti. De serui. cogna. ubi naturalis in seruitute conceptus melioris est conditionis, quam alij naturales, ut qui una cum legitimis succedat, proinde sine distinctione substitutum debeat excludere. Nā considero, Iureconsultos hac ratione moueri non potuisse. Siquidem apud eos tale ius in usu nequaquam fuit, quod^t 68 utiq; a Iustiniano nouè fuerit constitutum, uti uerba eius indicant in. d. princi. insti. De serui. cogna. & agnouerūt Azo, Accursius in. l. Cū pater. §. Volo, allegantes tex. in. §. Illud, insti. De gradi. Quæ allegatio ostēdit, Rubricam illam De seruili cognatione cōmentitiā esse & de 69 lendam: quod ex græcis institutionibus satis apparet.

ERIT igitur opere præcium uestigare, unde Papinianus cōiecturā fecerit in. d. l. Cū pater. §. Volo: cuius uerba sunt: VOLO PRAEDIA DARI LIBERTIS MEIS QVOD SI QVIS EORVM SINE LIBERIS VITA DECESERIT, PARTEM EIUS AD RELIQVOS PERTINERE VOLO COLLIBERTVM PATRIS EVNDEMQUE FILIVM EX VOLVNTATE SVBSTITVTIONEM EXCLVDERE PLACVIT. Et ego nouè interpretor, coniecturam uoluntatis fecisse eum ex uoluntate, id est, ex eo quod testator uoluit, prædia libertis suis dari. Sic naturalis filius liberti, eiusdēq; collibertus ad partem prædiorum semel admissus, ex uoluntate fecit postea deficere conditionem. Receptum enim est, t̄ si testator aliqua testamenti parte mentionem fecit illius naturalis, quem uolumus efficere, ut deficiat conditio, substitutum excludi, argumento. l. Qui filiabus, infra De lega. 1. ita resoluit Alex. in. d. §. Si quis rogatus. n. 6. Philip. Dec. i. d. cap. In præsentia. n. 39. Et tradit Barto. in. d. §. Si quis rogatus. n. 2. Qui tametsi in. d. §. Volo, cōmunem errorem fuerit sequutus, at mihi (quod nemo aduertit) uideatur meliore hoc sensu accepisse tex. in. d. §. Volo: quum scilicet allegauit quasi argumentum suæ sententiæ tex. in. d. l. Qui filiabus, & quasi tex. expressum. d. §. Volo. Abbas autem & Posteriores in hoc articulo eam Bar. allegationē dissimularūt, excepto Philip. Corn. in. l. Generaliter, §. Cū autem, col. fin. uersi. Vel tertio dicas. C. De insti. & substi. ubi Bartoli allegationē sincerè retulit, quæ apud Bar. corrupta legitur, supposito per errorem. §. Rogo. Sed & Petrus & Cynus in additio. in. d. §. Cū autem, citati à Philip. Corn. fortassis eodem sensu allegauerunt d. §.

Noua iter
pretatio.

d. §. *Volo*. Nisi magis credamus, eos & Bar. quoque respexisse ad mentionem factam de naturali, hoc est, de liberto patre, qui naturalis erat: quã tamen coniecturam diceremus nullius esse momenti, argumento. d. §. *Cũ autem*. Vt cunq; sit, opinamur, hanc propriam, quam diximus, Papiniani sententiam fuisse. Sic cessat labor Francis. Ripæ in. d. §. *Siquis rogatus*. n. 12. qui uariavit circa. §. *Volo*. Variavit & Parisius in repeti. d. cap. In presentia. n. 43. Qui recte suspicatus est, apud Iurecōsultos non fieri differentiam inter filios naturales in seruitute conceptos, & alios in libertate natos. Sed circa. §. *Volo*, modò cōiecturam credit factam, ex conditione liberti patris, qui alios quàm naturales habere non potuit, argumen. l. *Hæredibus*. §. 1. infra *Ad Senatuscō. Trebelli*. modò ex cōditione testantis, qui uilis fuisset, argumēto. d. §. *Siquis rogatus*, in fine. Vt cunq; non recte iudicio meo. Nã libertus pater uxorẽ ducere, & legitimos habere filios potuit. Sed nec ex conditione testantis, Papinianus coniecit, de naturali filio cum sensisse: quoniam secundum ea, quæ proponerentur, respondit, substitutionem ex uoluntate exclusam: & tamen de persona testantis nihil proposuit. Quòd si quis improbè causaretur, hunc naturalem filium, non dum testamenti tempore manumissum fuisse: ideoq; postea libertum factum ad prædiorũ legatorũ partem admitti nõ potuisse, argumēto. l. *Si ita*, infra *De auro & argen. lega.* huic ego responderem, propriorem esse interpretationem, & quæ ex uerbis colligi uideretur, ut hic, qui collibertus patris dicitur, simul cum patre fuerit manumissus. Sed & si post testamētum manumissus fuisse diceretur, eleganter defendi posse, & hunc quoq; ad prædiorum partẽ admissum uideri, argumen. l. *Si cognatis*, infra *De reb. dub.* adiuncta inibi doctrina Bar. in fine, & l. *Cũ tale*, ibi: **CONIUNCTVM**: infra *De condi.* & *demonstra.* Quod in hac specie expressim scriptum reliquit *Andr. Sicul.* in cap. *Indicante*. n. 3. *De testa.*

Hunc infero, non esse ueram eiusdem Bar. & omnium traditionem in. d. §. *Siquis rogatus*: falsam esse summam ex *Vlpiani* uerbis communiter collectam: & ueriores mihi uideri talem summam: Filij naturales efficiunt, ut deficiat fideicommissi conditio, si de his testator senserit. Quod ex eius dignitate, uoluntate, conditione intelligetur. Constare enim debet, *Papiniani* respōsum, quod ab *Vlpiano* refertur, esse. §. *Volo*. d. l. *Cũ pater*. Nam et eius uerba referuntur, & l. *Cũ pater*, cū suis. §§. ex lib. *VIII.* *Responsorum Papiniani* deducta est, argumento. d. l. *Cũ pater*. §. *Hæreditatem*.

Noua iter
pretatio.

reditatem. i. §. l. Ex facto. §. Siquis rogatus. ij. Ad Senatuscons. Trebel. Ergo quemadmodum in. d. §. Volo, filius naturalis exclusit substitutū ex uoluntate: uoluntatem autem collegit Papinianus ex eo, quod naturalis filius collibertus patris, ad prædiorum legatum inter liberos à testatore fuerat admissus: sic etiā in d. §. Siquis rogatus, oportet interpretari, quod idem Papiniani responsum eodem sensu referatur: nec quidquam facere ad iuris uel uoluntatis quæstionē, quod conceptus fuisset in seruitute filius. Secundum quæ interpretor, Vlpianum generaliter quæstionem proposuisse: SI QVIS ROGATUS, &c. mox allegatum ab eo Papiniani responsum, scribentis, naturalem filium efficere, ut deficiat conditio: sed utiq; in propria specie, in libertino scilicet eodemq; colliberto: id est, in naturali, qui, eo quod esset collibertus, inter liberos ad prædiorū partem semel admissus fuisset. Respondit itaq; cum Papiniano quoq; uoluntatis quæstionē esse, de quibus liberis testator senserit: sed uoluntatis coniecturam ex dignitate, uoluntate, cōditione eius, qui fideicomisit, esse faciendā. Sic tres uoluntatis coniecturas singulariter enumerauit. Primam ex dignitate: ut testator ī dignitate cōstitutus, de naturalibus sensisse nō uideretur. Postremam ex cōditione: ut si testator libertinus, uel aliās naturalis fuisset, de similibus sensisse crederetur: uti Decius intellexit in. d. cap. In præsentia. n. 43. Mediā autē cōiecturā accepit Vlpianus ex uoluntate, id est, ex eo, quod testator uoluit in alia testamēti dispositione, iuxta Papiniani responsū: qui cōiecturā uoluntatis fecit ex uoluntate, secūdū ea, quæ supra ostēdimus. Sic coacta ratiōe euincitur, nostrā utriusq; respōsi interpretationē esse uerā. Nam quū Vlpianus, pposita generaliter quæstione, ex tribus partibus cōiecturam fecerit, inter quas Papiniani cōiecturā necessariō retulit: nec possit uideri, ī priore aut posteriore specie, cōiecturā Papiniani posuisse: qui in. §. Volo, nec ex dignitate, nec ex conditione testantis quidquam coniecit: sequitur, ut cōiecturā ex uoluntate ad Papiniani respōsū aptauerit.

EX his apparet, Papinianū non illud uoluisse: ut naturalis regulariter substitutum excluderet: quum hoc tantū cōiecerit in ea specie libertini, eiusdēq; colliberti. Deniq; magis sensit, nisi specialis eo casu urgeret coniectura, substitutum non fuisse excludendum.

Secūdō idē significare uidetur Vlpianus in. d. §. Siquis rogatus, in fine: quū ex uoluntate & conditione testantis intelligendum putat, an excludatur substitutus: quasi remotis hisce cōiecturis, non esset excludendus.

Tertio

73 Tertiò Scæuola huius sententiæ uidetur fuisse in. l. Lucius. ij. §. fina. infra De lega. ij. ubi cum quis Damæ & Pãphilo, quos testamēto manu miserat, fundum dedisset, ita ut post mortem suam filijs suis restituerent, sensit, regulariter fideicōmissum non deberi naturalibus, quos postea suscepissent: uti Claudius Saturninus in fine uidetur interpretari: quum filiorum appellatiōe, credidit in ea specie naturales liberos, id est, susceptos in seruitute contineri. Fortassis & Scæuola eo quoq; argumento præcipue motus est, ut Pamphilam naturalē filiam ad fideicōmissum admitteret: qm testator eodem testamēto, rogauerat hæredes suos, ut Pamphilã manumitterent, quæ filia naturalis erat Pamphili, argu. d. §. Si quis rogatus, ibi: EX VOLVNTATE. Faciūt uerba eius. §. fi. RESPONDI EX HIS QVAE PROPONERENTVR. &c. Quod postea reperi sensisse Fulgos. i. l. Generaliter. §. Cū aut, fina. col. C. De isti. & substi. quū allegat tex. i. d. l. Luci. §. fi.

Moua iterpretatio.

74 Quartò Labeo ad hanc regulam uidetur respexisse in. l. fina. infra De iure delibe. ubi in conditione intellexit, filij appellatione non contineri naturalem. Quòd si ab eius sententia Labolenus recessit, ita uidetur interpretandum, ut in ea specie recesserit, uidelicet propter singularē uoluntatis coniecturam: quam fecit ex eo, quòd eundem libertinum filium pater hæredē instituerat, uti Abbas putauit in. d. cap. In præsentia. n. 17.

Quintò facit tex. notabilis in authen. Vt lice. matri & auia. §. Ad hoc autem, colla. 3. ubi habetur, quòd si quis naturalē filiū susceptū ex libera muliere, cum qua matrimonium contrahere potuit, filiū suum simpliciter appellauerit, nec adiecerit naturalē, per hoc præsumitur quasi ex uxore filiū legitimū habuisse: pro eo enim habetur, quū filium suum dixit, atq; si legitimū expressisset. Ergo uerum est, regulariter filij, uel liberorū appellatione, legitimū designari, ut naturalis in re dubia uideatur exclusus. Neq; referre arbitror ad excludēdū naturalē, utrū testator, sine filijs dixerit, an sine liberis. Et insigni errore labitur Philip. Dec. i. d. cap. In præsentia n. 46. in fi. quum admittit secundū receptam sententiam, eum qui sibi ac liberis emphyteusin acceperit, naturalibus quoq; accepisse uideri, si concedentis non repugnet conditio: cæterū si filijs accepisset, sine distinctione naturalē excludi. Quæ differentia aperte falsa est: quū propè sit, ut filiorum appellatio naturalior esse uideatur, quàm liberorum: certè ciuilior nō est, argumēto. l. Tutelas, in fine supra De capi. diminu. l. Lucius. 2. §. fina. infra De lega. 2. l. 1. ibi: REPLENDAMQVE LIBERIS CIVITATEM: supra Solu.

Cōtra Philip. Dec.

O ii matri.

matri. l. Lucius, ibi: ALITER ATQVE SI EIVSDEM AETATIS LIBERI : *infra*
De uulga. & pupilla.

Sexto & ultimo, fortissimum huius regulæ argumentū est. l. Genera 76
liter. §. Cum autem. C. De insti. & substi. ubi quū Imperator Iustinianus
ex professo tractaret hunc articulum, nec immemor esset naturalium, scri-
psit, illam conditionem, si quis sine liberis decesserit, non aliter deficere,
quā si rogatus hæres, uel legatarius cū iusta sobole decessisset. Sic intel-
lexit, naturales liberos regulariter non efficere, ut deficiat conditio: &
quò substitutum excludant, defecta fideicommissi conditione, per singulares
coniecturas euincendum. Quòd si quis dixerit, alium esse eius. §. receptum
sensum, ut uidelicet distingatur præsumpta conditio, de qua inibi, ab ex 77
pressa conditione, de qua in. d. §. Si quis rogatus, secundum Ias. in. d. §.
Cum autem. n. 6. qui refert hanc esse cōmunem opinionem, et Claud. col. 1.
Francis. Rip. n. 27. in. d. §. Si quis rogatus: huic cōtrā dicitur, immo rece-
ptiorem esse Bartoli sententiam in utroq; §. qui eas conditiones non distin-
guit: & ita Alex. resolvere in. d. §. Si quis rogatus. n. 11. & Vincen. de
Hercul. imbi col. 14. in fine: Philip. Corn. in. d. §. Cum autem. n. 4. Socin.
in. l. Cum auus. n. 63. *infra* De condi. & demonstra. Aret. in cap. In præ-
sentia. n. 40. De proba. Vbi & Philip. Dec. n. 37. uersi. Mihi tamē, uerio-
rem arbitratur hanc Bar. opinionem. Deniq; Paul. Parisi. in repe. eius-
dē cap. n. 59. ab hac sententia tanquā cōmuni, nec iudicantibus, nec consu-
lentibus, discedendum fore scribit. Et in eam nouissimè iuerunt Andr. Ti-
raquel. in repe. l. Si unquā, in uerb. Susceperit liberos. n. 100. C. De reuo.
dona. & Ioan. Coras. ubi supra. Nec diuersa sententia probaretur in hoc
Regno. Nam quum Accursij auctoritas, in proposita quæstione uarian-
tis momentum habere non debeat, Bartoli sententiæ ad hærebitur, argu-
men. l. Regiæ lib. 2. tit. 5. §. 1.

CONTrariā regulam t̄, immo quòd naturalis in dubio substitutum 78
excludat, constituisse uidentur Doctores cōiter in. d. §. Si quis rogatus:
ubi Angel. & Castren. expressim hoc docent: quos refert, et probare
uidetur Philip. Corn. in. d. §. Cum autem. n. 4. uersi. Si uolumus: ubi &
Iacobi. à Sancto Georg. ita resoluit. Alex. quoq; hanc quasi receptam
opinionem sequitur in. d. §. Si quis rogatus. n. 6. & Andre. Alci. in. l.
Cognoscere. §. Liberorum, *infra* De uerb. signifi. Cuius quidem regulæ
fortissimū argumētum est tex. in. d. §. Si quis rogatus ibi: EX DIGNITATE:
secun-

secundum inductionem, quam supra feci.

Sed tamen superior regula probabilior est, quæ ualidioribus argumentis Contra eam
quæ comu-
nis esse cre-
ditur. inmittitur: & habet præstantes auctores numero & pondere. Siquidem contrariam regulam collegerunt Azou, Odofre. Accur. Iacob. Butr. Cynus, Alb. n. 3. Ioã. Fab. & Bar. in. d. §. Cum autem: Host. in cap. Raynutius col. 4. in uerb. si absq; liberis, De testa. Accurs. in. d. §. Si quis rogatus, & in. d. l. Lucius. §. si. infra De lega. 2. Bal. i. Margarita, in uerb. Filius, n. 24. Et latius Ludo. à Sard. in tracta. De legitu. natu. 2. parte, cap. De appella. Sed & omnes auctores, qui intellexerunt, Iustinianum in. d. §. Cum autem, non distinguere præsumptam conditionem, si sine liberis decesserit, ab ea, quæ esset expressa, omnimodò probasse uidentur, naturalem regulariter substitutum non excludere: uti rectè considerat Philip. Corn. in. d. §. Cum autem. n. 4. uers. Et secundum hanc opinionem. Nec erit difficile, Moua iter-
pretatio. responderet ad. §. Si quis rogatus: si dicamus, Vlpianum inibi, quum scribit: EX DIGNITATE EIVS: docuisse coniecturam, quæ argueret, testantem non sensisse de naturalibus: nec id superfluum, etiã si regulariter, dignitatis quoq; remota coniectura, naturalis substitutum non excluderet. Erat enim hoc scitu utile: ut si quando ex conditione eius, qui fideicomisit, conijceremus, secundum eundem Vlpianum, de naturalibus testatorẽ sensisse: huic coniecturæ, uel simili posset opponi contraria coniectura ex dignitate testantis. Quo facto, oporteat, Iudicem in re ambigua ad regulam reuerti: & iudicare, naturalem non efficere, ut deficiat conditio.

Erit & huius regulæ, quã assero, illud emolumentum non leue, quod si fideicomissarius probet, heredem rogatum sine liberis legitimis uita decessisse, rectè uidebitur intendere, fideicomissum sibi dari oportere. Nec ab intentione remouebitur, & si ex aduerso naturalis probet, se rogati heredis naturalem esse filium: quum utiq; alio præterea argumento, uel ex uoluntate, uel ex conditione eius, qui fideicomisit, probare debeat, eum de naturalibus liberis sensisse. Et tamen secundum uulgarẽ regulam, quã improbaui, data hinc inde æquali & contraria coniectura, obtineret in re dubia affirmatiua regula. Item quum naturalis probaret, se rogati heredis filium naturalem, rectè intenderet, substitutionem esse exclusam: nisi ex aduerso substitutus probaret, uel dignitatis, uel alio argumento, testatorẽ de naturalibus liberis non sensisse.

20 **D**ECIMO allegatur l. Fideicomissa. §. Si cui ita, infra De leg. 3. ubi Vlpianus respondit, si cui ita fuit fideicomissum relictum, si morte patris, O iij sui iuris

sui iuris effectus fuisset: & emancipatione, sui iuris factus sit, non uideri defecisse conditionem: sed quum mors patri contingat, ad fideicommissum, quasi existente conditione, admittendum. Quo loco manifeste uoluit, fideicommissario emancipato, rogatum heredem non statim fideicommissum debere: quum emancipatione dies fideicommissi cessasse non uideretur: nec ante conditio posset existere, quam mortuus esset pater. Sed & mortuo patre, conditio secundum uerba defecisse uidebatur: quia uidelicet fideicommissarius non morte patris, sed emancipatione sui iuris factus erat. Ex uoluntate tamen, quasi existente conditione, admittendum recte censuit *Vlpianus*: qui duos articulos argute separauit diuersam inspectionem habentes, & non deficere conditionem, & existere conditionem. Sicuti & alias colligendo separauit. in. l. Ex facto. §. penul. infra *Ad Senatus cons. Trebellia*. Plane ratio interpretandi uoluntatem ea fuit, quod testator, quum mortis patris mentionem fecit, ideo fecisse creditur, ne pater iure potestatis, fideicommissum quaereret: & ne haeredes, quos onerabat, fideicommissum prestare tenerentur, quandiu pater uiueret. Ergo si filius emancipatus fuisset, conditio quidem non deficiebat: nec tamen continuo existere uidebatur: sed demum quum mors patri contigisset. Tunc enim perinde existere intellecta est, atque si fideicommissarius non fuisset emancipatus. Haec uera illius. §. interpretatio est: tamen

Contra Accur. & communem opinionem cum Raph. Cuma. & Nouioribus.

si *Accurs.* & uulgo interpretes mire eum corrumpant: intelligentes contra *Iureconsulti*, testatorisque uerba, & sententiam, emancipato fideicommissum statim deberi, non expectata patris morte, argumento. l. *Mulier*, infra *Ad Senatus cons. Trebel. l. Si ita*, infra *Quando dies lega. cedat*.

Sed quaquam *Ias.* hic haereat. 1. lect. n. 14. & in secunda. n. 39. Leges illae in parente loquuntur: ex cuius persona aliam coniecturam fieri obtinuit, ut *Rapha. Cuma.* ingeniose aduertit in. d. §. *Si cui ita*. Cuius interpretationem Nouiores postea certatim sibi uendicarunt: *Pau. Castr.* & *Philip. Dec. n. 12. in. l. Si mater. C. De insti. & substi. Ioan. Crot. hic. n. 21. Lance. Gali. n. 35. Fortu. n. 40. Maria. Soci. in rep. l. Cum filio. n. 9. uersi. Primo, infra *De lega. 1. Andr. Alci. lib. 3. De uerbo. signi. charta. 2. in fi. Qui tamen defuncti testatoris sententiam in. d. §. Si cui ita*, non iuste uidetur explicare: dum patris odium solummodo considerat: nec expendit, si haeredum quoque ratio habenda non esset, potuisse emancipato statim filio fideicommissum deberi.*

Contra Alcia.

Sed & si filius, deportato patre, sui iuris effectus fuisset: quamquam *Alciato* consequens uideretur respondere, die fideicommissi deportatione cedere: non dubito, quin *Vlpianus* respondisset, non uideri quidem defecisse condi-
se condi

se conditionē, licet maxime non morte patris, sed deportatione fideicommissarius sui iuris effectus fuisset: sed tunc demum filium ad fideicommissi actionem contra testantis heredes admittendum, quum mors naturalis patri contigisset, argumento eius, quod in casu emancipationis respondit. Item argumen. l. Cum pater. §. Hereditatem. 1. De lega. 2. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici, infra De iure fisci.

84 **V**ND ECIMO allegatur eiusdem Vlpiani responsum i. l. Si ita liberis, infra, Quoad dies lega. cedat: ubi si liberis parens fideicommissum reliquerit, si patris morte, sui iuris essent effecti: nec morte patris, sed emancipatione, patres familias constituti sint: respondit, fideicommissum statim eis deberi, & de hoc neminem dubitaturum: quum de hoc extaret Diui Marci decretum a Scæuola relatum. Cuius exemplo. Idem Vlpianus in. l. Mulier, infra Ad Senatusconsultum Trebellia. respondit, quum mulier a marito diuertisset, in cuius potestate duos filios reliquerat: & heredem rogasset, ut illis post mortem patris eorum, hereditatem restitueret, uel ei qui eorum superesset: & eos pater emancipasset: fideicommissi diem per hoc cessisse: & potuisse filium maternæ hereditatis fideicommissum statim petere, ei que recte solui. Proinde si alter uiuo patre decessisset, non iustam esse alterius, qui patri superuixisset, actionem, si ab herede totum fideicommissum peteret. Cur autem his casibus emancipato filio fideicommissum statim debeat, illa ratio redditur: quod hic quoque, ut etiam i. d. l. Fideicommissa. §. Si cui ita, infra, De lega. 2. qui fideicommissum reliquit, uoluisse intelligitur, ne pater iure potestatis qui id quæreret. Et quum dixit: si morte patris, uel post mortem patris, simili modo non uidetur exclusisse emancipationis casum. Plus tamen est in propositis speciebus, quod eo consilio creditur mortis mentionem fecisse, non ut heredis instituti gratia fideicommissum suspenderet: sed quod non crederet, patrem filios emancipaturum. Sic integram conditionem liberorum fauore adiectam fuisse, ex patris persona conijcimus, ut quocumque modo a patria potestate liberatis fideicommissum deberi inciperet.

85 Quid ergo si mater ipsum liberorum patrem, eundemque maritum institueret heredem, rogaretque ut post mortem suam liberis hereditatem restitueret? Vtrum si pater filios postea emancipauerit, fideicommissum statim restituere eis teneatur? Et mihi uidetur, Diui Marci decretum non esse inducendum: magis enim fore, ut pater non teneatur. Contrarium existimauit esse uerum Albe. post Veteres i. l. Patrem, infra De his que in fraud. credito. ubi

Contra Alberi. Raph. Cuma. & Alex.

etiam *Rapha. Cuma.* expressim in eadem opinione est. Idemq; probasse videtur *Alex. in. l. Cū filio. n. 10. infra De lega. 1.* Qui omnes ad hanc quoq; speciē inducunt *tex. in. d. l. Mulier, infra Ad Senatus cons. Trebel.* Sed *Ulpianus* inibi alio casu loquitur: cū scilicet mulier, sola liberorum contemplatione, qui in potestate patris erant, intelligitur hæredem aliquem quasi fiduciarum instituisse: qui post mortem patris, cui nihil acquiri uoluit, hæreditatem liberis restitueret. At in proposita specie, in qua ipse pater hæres institutus est, & post mortē suam rogatus fuit, hæreditatis fideicōmissum liberis suis restituere, non temerē interpretandū est, uoluisse mulierem, ut si maritus liberos emancipasset, statim eis obligaretur: ne uideatur mater beneficiū emancipationis à liberis auerisse: quos utiq; pater non esset emancipaturus, si beneficium suum tam onerosum sibi esse deberet. Induco ad hoc celebre *Papiniani* responsum in. l. Cū filio familiās in fine, infra *De lega. 1.* ubi si pater rogatus fuerit, post mortē suam restituere hæreditatem filio, quem in potestate habebat: & filius à patre emancipatus, eo uiuo decedat, nihil ad hæredes suos trāsmittit. Siquidem *Papinianus* significauit, fideicōmissi diem, non emancipatione, sed morte patris cedere, uti *Bar. inibi sensit. n. 7.* & resoluit *Ias. n. 141. cum sequen.* Is huiusce rei rationem putauit esse, quod emancipationis beneficium non debet filius exercere contra patrem, à quo idem habuit, argu. l. *Amicissimos, supra De excusa. tuto.* qua etiā ratione utitur hic *Lāce. Galiau. n. 36.* Sed ego supra hanc rationē meliūs adaptauit testātis uoluntati, quæ totū facit. In his enī, quæ extra testamētū incurrunt, posunt res ex bono & æquo interpretationē capere. Ea uerò, quæ ex ipso testamēto oriuntur, necesse sit, secūdum scripti iuris rationem expediri, l. *In ijs, infra De cōdi. & demōstr.* Licet autē *Papinianus* in. d. l. Cū filio familiās, in extraneo testatore, nō aut in parente loquatur: & dubitari non debeat, quin fideicōmissi dies in extraneo emancipatione non cedat, d. l. *Fideicōmissa. §. Si cui ita, infra De lega. 1.* nihilomin⁹ tamē inductio nō est in subtilis. Cōsideremus enim, cōiecturā, quæ fit in. d. l. *Mulier,* ex psona matris, euidentius fieri potuisse in. d. l. Cū filio, ex testantis uolūta- te, quinō patrē ipsum hæredē instituerat, sed eius filiū: ipsumq; patrē rogauerat, ut filio post mortē hæreditatē restitueret: quæ species superiori de qua quærimus, iuste cōparatur, argu. *tex. in. l. In fideicōmissi. §. Cū Pollidius, supra De usur. ubi Iurecōsultus* in matre loquitur, cōiunctis his, quæ

Ias. & Lāce.
Galiau. ra-
tio meliūs
aperta.

his quæ resoluit Ioa. Imo. in principi. pe. col. & Alex. n. 20. uersi. Ponit,
 cum uersi. sequen. in. d. l. Cum filio. Ergo que admodum in. d. l. Cum filio
 fa. pater post mortem rogatus restituere filio, qui hæres erat institutus, nõ
 obligatur, eidẽ emancipato fideicõmissum restituere: sic nec pater ab uxore
 sua hæres institutus, & rogatus cõmuni filio hæreditatem restituere post
 mortem suam, rogatus censebitur eidẽ emancipato fideicõmissum persol
 27 uere. Præterea induco eiusdẽ Papiniani respõsum alterum in. l. Patrẽ,
 infra Quæ in fraudẽ credi. ubi respondit, patrem, qui non expectata mor
 te sua, fideicõmissum hæreditatis maternæ filio suo soluto à potestate resti
 tuit, omiſsa rarione Falcidiæ, & plenam fidem, & debitam pietatem se
 quutus exhibitionis, non fraudasse creditores. Animaduerto enim, Papi
 nianum non duõitare, utrũ in eo fraus creditorum constiterit, quòd pa
 ter filium emancipauit: sed in eo, quòd soluto à potestate restituerit fideicõ
 missum. Sic nãq; alienasse uidebatur in fraudẽ: quum restituisset ei, qui iã
 capax esset acquisitionis: & quidem uolens restituisset, qui ante mortem o
 bligatus non esset restituere. Et tamẽ respõdit, creditores non fraudasse,
 quoniam debitã pietatem sequutus uidebatur. Deniq; cum pietatẽ dixit,
 ostendit, patrem nõ fuisse efficaciter obligatũ: tametsi debita esset pietas,
 id facere, quod uoluisse uxorẽ, credibile erat, per tex. omnimodò hĩc aptã
 dum in. l. Si sponsus. §. Si maritus, supra De dona. inter uirum & uxo.
 Hæc uera eius. l. interpretatio est aduersus Albe. & Rapha. Cuma.
 sententiã inibi. Vt notãdus sit Maria. Soci. in repe. d. l. Cum filio fa. uersi. Cõtra Ma
 28 Primò. n. 7. qui quum hoc rectẽ probaret, non obligari patrem, si filium
 emancipasset, contrarium putauit esse expressum in. d. l. Patrem, si pater
 in eo responso rogatus fuisset, post mortẽ filio maternæ hæreditatis fidei
 cõmissum restituere: ideoq; ad alias Accursij falsas interpretationes in
 d. l. Patrem, hallucinatus confugit.

Cautẽ igitur procedendum est in conijcienda testatoris mẽte. Arbi
 28 tror enim, decretum Diui Marci non esse euidenti argumento, ut eodem
 exemplo respondeatur, parentem, qui filio hærede instituto, uoluit, bona
 ad ecclesiam pertinere, si ea filius ludendo dissiparet, uoluisse simili modo
 ad eandem ecclesiam bona pertinere, si filius ea, non ludendo, sed mercan
 do dissiparet. Nam & si Iacob. & Albe. in. d. l. Si ita liberis, infra
 Quando dies lega. cedat, hoc dicant, & fideicommissi, seu translationis
 conditionem existere opinentur, dubitari potest, utrũ hæc pœna magis

Cõtra Ma
ria. Soci.

Iacob. & Al
be. sententiã
parũ tuta.

quàm conditio fuerit ex uoluntate testantis, quæ t̄ poenã à conditione se- 89
parat. l. 2. infra De his quæ poenæ nomi. proinde poena imposita uideatur,
non tam dissipanti filio, quàm dissipanti per ludum, quem testator odio
uidetur habuisse.

Sic etiam quæstionis est, an decreto Diui Marci hodie locus non
sit, & abrogatæ hodie uideantur supra allegatæ leges: quoniã mater pos-
sit filio fideicommissum præsentis die relinquere, quod patri iure potestatis
non quærat. l. Cum oportet. C. De bonis quæ libe. Et Raph. Cuma. in
d. l. Mulier, scribit, eas leges etiã hodie procedere: quoniã & hodie pater
ratione ususfructus, administrator est legitimus bonorum aduētitorũ filij.
Vnde uerosimile fit, matrem ita filio reliquisse, ne pater ratione potesta-
tis, administrator esset legitimus. Facit. l. Scire oportet. §. 1. supra De ex-
cusa. tuto. Hoc & Alex. probauit in. d. l. Mulier in fine, rationẽ habẽs
ususfructus, qui patri quæreretur. Sed Charo. Rui. hic. n. 7. contrã ani-
maduertit: & usumfructũ, & administrationem prohiberi à muliere po-
tuisse, authen. Excipitur. C. De bonis quæ libe. Quare cùm post mortem
patris filio reliquerit, cessante ueteris coniecturæ ratione, non uideri fidei-
commissum emancipato præstandum. Fortu. autem. n. 70. in fine cū sequen-
pluribus uerbis conatur, leges antiquas defendere. Mibi uidetur, contro-
uersiæ locum fore in eo, quod supra legitimam portionẽ, mater filio relin-
queret. Legitima enim portio t̄ adeo ex lege filio debita est, ut non con- 90
sentiẽdum matri sit, adijcere conditionem, qua patris acquisitionem circa
usumfructum prohibeat: & si maxime talis conditio, qua si filio fauorabi-
lis uideretur obseruanda. Nam licet Accur. in authen. Vt liceat matri
& auix, in princi. in. 7. scholio, colla. 2. expressim dicat, huiusmodi cõditio-
nem non esse reiiciendam de legitima portione, & Angel. in ibi: & Bal.
in. l. Filix cuius, in fine. C. Familiæ herciscũ. Saly. i. l. Filij matrẽ, in fine,
C. De inoffi. testa. scribens, gl. opinionem à maioribus esse receptã: & Io-
an. Dilectus in tracta. De arte testã. titu. De lega. caute. 16. Nicola. etiã
Boeri. in Decisio. 194. ubi ait, hanc Accursij opinionẽ esse cõmunem: ue-
rius tamen, & receptius est, talem cõditionem, aut legem nõ posse adijci
legitimæ portioni. Sentit hoc Iustina. in. d. authẽ. Vt lice. matri & auix,
in Rub. & in princi. & probauit Bar. in tracta. De duobus fratri. 7. q.
Idem Bar. Ange. Rapha. Fulgo. Castren. & Philip. Corn. in authen.
Excipitur. C. De bonis quæ libe. Et uisus est inclinare in hanc sententiã
Alex.

Contra Ac-
cur. Bald.
Ang. Saly.
Ioan. Dile.
Nicol. Bo-
er. cū Bart.
& alijs.

Alex. in l. Mulier, col. 1. infra Ad Senatuscons. Trebel. dicens, secundum hoc, aliam receptam opinionem defendi. Idem securè probauit R. u. bic. n. 17. & Fabia. in rep. authè. Nouissima. n. 141. C. De inoffi. testa. Stepha. Bertran. consi. 3. n. fin. lib. 1. Dida. de Segu. in repe. l. Vnum ex familia. §. Sed si fundum, fol. 53. infra De lega. 2. Roder. Suar. in rep. l. Quoniam in prioribus. C. De inoffi. testa. in. 1. limita. ubi cum iudicio tractas hunc articulum resoluit, Bartoli, quem solūmodo allegauit, placitum esse uerius. Plus arbitror, nec quidem gl. opinionem probari posse, adhibita ^{Iacob. de Belui. distinctio re} distinctione Iacob. de Belui. quæ nemo refert, in. d. princi. Vt lice. matri & auic. Is putat, si filius aut ipubes esset, aut minor ^{XXV} annis, posset se matrē prohibere acquisitionem ususfructus in legitima portione, eò quòd tunc manifestè appareat, mulierem, ut filio consuleret, talem adiecisse conditionē. Diuersum esse, si filius maior ^{XXV} annis fuisset: hic etenim propositam conditionem non ualere. Ego contra sine distinctione puto, maritum in legitima portione filio debita, usumfructum, inuita uxore, habiturum. Nam si ex filij fauore penderemus, cōstaret, remota alia ætatis coniectura, fauorabile ei esse, si patri non quærat usumfructū. Sed nō eo mouetur Iustinianus, quum apertè uult, talem legem in debita portione dici non posse, quòd onus filij sit, sed magis, quòd onus patris esset, carere patriæ potestatis emolumento in ea parte, quæ filio per legem deberetur. Sic enim ait: HOC ENIM EXTRANEIS RELINQVERE POTERANT VNDE NULLA UTILITAS PARENTIBVS NASCERETVR. Demq; ita interpretandum est, tunc quum ante nouam illam Iustiniani sanctionē, nemo posset prohibere in his, quæ relinquebat, acquisitionē ususfructus, quæ uiuipariæ potestatis fieret, argumen. l. Nemo potest, infra De lega. 1. tradit Saly. in. l. Ea lege. n. 2. in. 2. opposi. C. De cōdictio. ob caus. nō sine ratiōe uideatur distincta legitima portio, quæ filio familiās deberetur, ut in ea ius patris antiquum daret. In alijs autem, quæ non debentur ipsi filio, non æquè uisa est patris iniuria, si nouè cōstitueretur, ususfructu priuari eum posse. Demq; contra Iacob. de Belui. etiam si filius minor annis proponatur, eadē stat ratio, quòd pater ususfructu priuari nequeat. Idq; Iustinianus mihi uidetur dicere, quum in uersicu. Res autem, scribit, se in maiore & minore annis filio, differentiam fecisse legitimæ & non legitimæ portionis. Secundum quæ, in eo, quod supra legitimā portionem filio mater relinqueret, uolūtatē coniectura faciēda est. Et si filium heredem fecisset ex beſſe, hoc est, ex legitima

Noua opi-
nio.

ex legitima portione, secundum huius Regni constitutionem, fratrem uero ex triente, eumque rogauerit, filio, qui sub mariti potestate est, hereditatem post eius mortem restituere, difficile est, ut emancipato filio, uel per contractum matrimonij, secundum mores Hispaniae, sui iuris effecto, auunculus representare fideicommissum statim debeat. Nam non uidetur mulier, fratrem suum fecisse heredem fiduciarium, quae filio eam hereditatis partem potuit relinquere, patri nullatenus acquirenda. Proinde quum ad mariti mortem se retulit, non intelligitur illo duntaxat nomine, casum mortis considerasse, quod filius, morte patris, sui iuris esset efficiendus: sed magis secundum uerba, a quibus non temere recedendum est, incertum fideicommissi diem constituisse. Nec diuersa sententia probanda erit in illa conditione, si morte patris, sui iuris effectus fuisset: eo maxime quod in his speciebus cessare uideatur coniectura, quae decreto Diui Marci expressa est. Siquidem debuit mater credere, filium a patre uel emancipandum, uel certe matrimonio coniungendum ex ipsius mariti, atque adeo communi parentum uoto. l. Liberorum, infra de uerbo. signi. l. pen. §. i. supra Quod falso tuto. l. Mulier. §. Cum proponeretur, infra Ad Senatus cons. Trebel. Quare quum fideicommissum in mortalitatem distulerit, non audeat dicere, uiuo marito, id peti posse. Quod si mulier fratrem heredem rogasset, ut filio, si esset emancipatus, fideicommissum restitueret: quae species est. l. Si mater. C. De insti. & substi. hic Fortunij sententia potest admitti: & ea lex etiam hodie procedat, quasi mater curasse intelligatur, ne in potestate mariti constituto filio fideicommissum deberetur. Denique quanquam uoluntaria sit conditio, ex uoluntate tamen extitisse uideatur, quoquo modo filius a patria potestate liberetur: idemque in donatione causa mortis, & inter uiuos debeat obtinere. l. fin. C. De dona. quae sub modo.

DUODECIMO allegaturque tex. in l. Commodissime, supra hoc tit. ubi si quis posthumum ita instituat, si me uiuo nascetur, non intelligitur institutus posthumus, qui mortuo testatore natus sit: sicuti est contra non uideatur institutus, qui natus esset uiuo testatore, quum conditio talis fuisset, si post mortem meam nascatur. Unde agnitione posthumi praeteriurumpe-
tur his casibus testamentum, etiam si posthumus in continenti, postquam
perfecte natus est, uita decesserit. l. Quod certatum, in fine. C. De posthu.
hære. insti. ubi Christianus Imperator paganorum opinionem sequutus, non
uidetur aestimasse, quod posthumus sine nomine, sine sacro baptis-
mate mor-
tuus

93

94

95

me, laudata ab Iaso. inibi. n. 8.

Ex his etiã colligitur explicatio. l. Si quis ita, infra De uulga. & pu 97
 pil. ubi substitutio facta intra certum tempus, ad aliud non extenditur.
 Nam quum ita concepta est in secundis tabulis institutio: si impubes fi-
 lius intra. xij. ætatis annum uita decesserit: conditio casum necessario ex-
 cludit, quo post annum duodecimum moriatur pupillus. Nec enim alia ra-
 tione uideri potest testator, in ea conditione ætatem taxasse, quam ut post
 eam, moriente filio, substitutio locum non haberet. Ergo & sidemus taxa-
 tum esse tempus aliqua alia ratione, admittendum est, posse cõditioni, uel
 dispositioni locum esse, etiam post tempus, facta uoluntatis coniectura.
 Ut puta in princi. huius. l. substitutio concipitur, si filius meus me uiuo
 morietur, tunc si quis mihi ex eo nepos, siue quæ neptis post mortem meam
 in decem mensibus proximis, quibus filius meus morietur, natus natãue erit,
 hæredes sunt. Pone post decem menses, quibus filius mortuus esset, nepotẽ
 testantis ex eo filio natum fuisse: non dubie respondebimus, hũc quoq; sub-
 stitutum uideri, si appareat nepotem esse, nec ambigatur, quin conceptus
 fuerit ex filio, secundum Accursij receptam sententiam in princi. huius
 l. in fine ultimi scholij: quoniam uidelicet conditio decem mensium, ad eorum
 exclusionem pertinebat, qui nati post decem menses, non uiderentur ex fi-
 lio esse concepti.

ULTIMO SUPEREST NOSTRI

§. species: in qua secundum receptiorem opinionẽ institutio posthumi
 nepotis facta sub conditione, si filius, qui eum præcedebat, uiuo testatore de-
 cederet, ex uoluntate locum habet, quibus casibus idẽ filius suus hæres esse
 desisset: quod hi casus expresso similes reputentur, ideoq; per conditionem
 exclusi non uideantur. Plane, si filius testatori superuixisset, institutionis
 conditionem defecisse constaret: hic enim casus proprie erat, quem per con-
 ditionem testator uoluit excludere. Sed an hoc procedat indistincte, id est,
 etiam si filius à patris hæreditate se abstineat, queritur. Et quanquam ho-
 die posthumi nepotis institutio posset ualere, qui suus hæres in hac specie
 non foret, in princi. insti. De bono. posses. ex uoluntate tamen admittendus 98
 non esset: quoniam institutus creditur, quo casu rumpere præteritus, secun-
 dum gl. subtilem in. l. Si mater. §. i. infra De uulga. & pupilla. cuius sen-
 tentiam receptam eleganter tractauit hic Ruinus. n. 88. & 89.

Nec quo minus similes casus admitterentur in propositis speciebus, &
 quidq; 99

Iaf. & Læce.
 Galiau. ra-
 tio melius
 aptata.

quidquam fecit, quòd testator iuxta Galli Aquilij formulam, usus esse proponitur dictione, tunc. Simili namq; modo interpretamur, dissimilem casum per eam dictionem exclusum: non uerò similem. Idq; ex hoc. §. con- iuncto. l. principio collegit hic Lancel. Galiau. n. 14. & Andr. Alci. lib. 3. De uerbo. signifi. char. 63. inducentes ad hoc idem tex. in. l. 1. infra. De uulga. & pupilla. ubi & Francis. Ripa. n. 169. aduersus resolutionem Philip. Dec. consi. 63. Et sanè quòd dictio, tunc, non mutet interpretatio- nem uoluntatis, grande præiudiciũ adferre potest Centumuiralis iudicij auctoritas. Nam quum in testamẽto ita scriptum esset: si mihi filius gigni- tur, isq; prius moritur, quàm in suam tutelã ueniat, tũ ut ille mihi sit hæres: & deinde mortuo Coponio testatore, filius natus nõ esset: obtinuit cõtra Quintum Scaeuolam Lucius Crassus, substitutionem ex uoluntate, ad hunc quoq; casum producendam: uti Cicero refert lib. 2. De inuentio. nec aliquid mutauit dictio, tum, quam idem Cicero expressit lib. 2. De orato- re. Deniq; non dubito, quin hoc ita recipi debeat. Siquidem Petrus ab Anchar. qui allegatur consi. 356. Ex serie testamenti. n. 3. alio casu loqui- tur, id est, quum testator dixit: tunc & eo casu. In qua specie receptum ui- detur, substitutionem non extendi ad casus similes, ex Bal. sententia cõsi. 57. Item instituo. n. 2. lib. 2. & aliorũ, quos Deci. allegat consi. 311. De qua tamen sententia Alciatus non immeritò dubitauit ubi supra. Certè Domini de Rota iudicando ab ea recesserunt Decisi. 1. De testamen. in nouissimis per Cassado. collectis.

Sequitur uidere, quo uolũtatis argumẽto creditur testator, qui in mor- tis filij casum, nepotis institutionem concepit, instituere eum non minis uo- luisse, si filius de medio sublatus esset per deportationẽ. Verba enim condi- tionis, mortem duntaxat naturalem continebant. Et Bar. hic. n. 2. ex Pe- tri doctrina colligit, hanc esse conditionem necessariam ad ipsum actum: ideo non referre, si modo casus æquipollens contigisset. Nam ad hoc (in- quit) ut substitutio uulgaris locum habeat, necesse est, quòd institutus non sit hæres: si ergo unus casus mortis exprimitur, per quem hæres esse non potest, porrigitur ad alium similem: Hæc Bar. Cuius traditio non est iusta: & fortasse Petrus aliter intellexit. Nam primũ Scaeuola hic non solum de substitutione uulgari, sed & de conditionali institutione agit, quum de nepote loquitur, secundũ ea, quæ supra ostendimus. Nec pro- banda est Decij opinio in. l. Quauis. n. 1. C. De impube. & alijs substi. distinguentis

Cõtra Bar.

Cõtra Phi- lip. Dec.

distinguentis substitutionem ab institutione conditionali: uerius enim est,
 utroque casu ex uoluntate similes casus pro conditione admittendos. Ad
 hæc si ex Bart. traditione pendeamus, iam prope erit dicere, omnem con- 102
 ditionem necessariam esse ad actum: quia omnis dispositio conditionalis, su-
 spensa est in conditionis euentum: nec aliter habere locum potest, quam si
 conditio existat. Melius igitur docuisset Bar. conditionem esse necessariam
 ad actum, sine qua actus fieri non posset: proinde quia institutio posthumi
 nepotis iure non ualebat, nisi suus nasceretur, conditionem illam: si filius
 meus me uiuo morietur, necessariam fuisse ad institutionem nepotis. Et ita
 contra Bar. Mari. Salo. recte notat. n. 47. in fi. Sed & ipse Bar. hoc sen-
 su necessariam conditionem rectius accepit. n. 3. uersu. Oppono ad istud:
 ubi intellexit, hanc conditionem non esse hodie necessariam: quod iam po- 103
 sthumus, qui suus hæres non nascitur, possit iure ciuili legitimus hæres fi-
 eri, in princi. insti. De bono. posses.

Quæremus itaque an hodie nepotis substitutio in casum mortis filij con-
 cepta, locum habeat, si pater non morte, sed deportatione locum filij ami-
 serit. Et respondendum est, quanquam non tam euidens sit coniectura ut
 olim erat, ex uoluntate tamen admittendum nepotem, eò quod institutus ui-
 deatur quibus casibus rumpere præteritus. Quæadmodum olim qui Legis
 Velleiæ consilium sequutus, in casum mortis filij nepotem iam natum sub-
 stitueret, substituisse uideretur, et si filius uiuo testatore deportatus fuisset.
 Sed & si alium, qui rumpere nequeat, testator simili modo uel filio, uel
 alij cuius hæredi instituto uulgariter substituatur, coniectura quidem mul-
 to fit obscurior: sed tamen receptum est, conditionem, si hæres institutus
 uiuo testatore decedat, ad alias similes porrigendam, secundum illam tra-
 ditionem, qua definitum est, substitutionem uulgarem in unum casum con-
 ceptam, ad similes extendi, ex Bar. doctrina hic. n. 2.

Vnde si testator fratrem hæredem instituit: & si se uiuo moreretur, uul- 104
 gariter & per fideicommissum Præfectos hospitalis substituit: deinde mor-
 tuus est, uiuo adhuc fratre hærede instituto, qui huius rei per absentiam in-
 sciis, relictis filiis, peregre decessit: quæsitum est, an conditio substitutio-
 nis defecta uideretur. Et licet secundum uerba defectam esse constaret,
 quia scilicet institutus hæres, uiuo testatore, non decesserat: at secundum uo-
 luntatem, quæ præualere debuit, extitisse tacitam conditionem responsum
 est. Illa enim conditio, si se uiuo moreretur, excludebat casum dissimilem,
 si frater

si frater institutus superuiveret, & hæres esset. Porrigebatur autē ad similes casus, & idcirco ad hunc, quo superuixit, nec tamen hæres extitit: quasi testator non alia ratione conditionem expresserit, si se uiuo frater moreretur, quā quia tunc hæres esse nō posset. Et ita secūdūm hospitale, contra filios hæredis instituti, respondit ex facto consultus Rapha. Fulg. uti ipse refert in. l. fina. n. 2. C. De insti. & substi. quem Ias. probat, in. l. 1. n. 33. infra De uulga. & pupil. Et in. l. Cūm proponas. n. 2. C. De hære. insti. Sed horum opinionem ridiculam esse, scripsit Andr. Alcia. li. 3. De uerbo. signifi. char. 68. Contendit namq; dissimiles esse casus: idq; ita colligit. Nam si uiuo (inquit) testatore, frater decederet, nō potuit hæres esse, nec alium hæredem facere. Vbi uerō testatori superstes fuit, & post eū decessit, substitutio cessat: quoniam licet non adita hæreditate decesserit, alium tamen hæredem fecit, id est, filios suos, in quos ius adeūdi transmisit. Itaq; non uidet, cur hospitale excludendum non sit: quum si hæres institutus repudiasset hæreditatem, non dubitaretur, substitutioni locum fore: quod is casus similis esset expresso.

Ego autem Fulgos. & Iasonis sententiam in primis ridiculā esse nego. Alciati pro
 Præterea uereor, ne acutissimi ingenij, & meritō ante alios excellēs Al
 ciatus, nō perspexerit, ius adeūdi in fratris filios trāsmitti non potuisse, ut
 est notissima iuris regula. l. unica. §. In nouissimo. C. De cadu. tollen. quæ
 105 plane locū habet in fratre hæredē instituto. Nec enim potest, in liberos
 suos transmittere non aditam fratris hæreditatem, qui fratri non sit hæres
 106 suus, nec necessarius. l. Quoniam sororem. C. De iure delibe. nec quidē ra-
 tionē sanguinis Nam quum fratris, non parentis hæreditas proponatur,
 cessat ex ea parte trāsmissio. l. unica, & quod ibi nota. C. De his qui ante
 107 aper. tabu. Sed nec potuit induci in hac specie trāsmissionis beneficiū,
 quod intra annū deliberandi, moriēte hærede, successoribus eius datum est.
 Siquidē delatæ sibi hæreditatis inscius, non potuit uideri, intra deliberādi
 tempus diem suum obijisse. l. Cum antiquioribus, ubi omnes hoc ita docent,
 C. De iure delibe. Igitur in ea opinione sum, ut aduersus Alciatum putē,
 hospitale non esse excludendum: nec minus existimē aduersus Fulgos. & Noua opi-
 Iasonis sententiam, filiorum fratris potiore causam in iudicio futuram. nio contra
 Intelligo enim in proposita quæstione, quum frater hæres non fuerit, nec multos,
 alium moriens hæredem fecerit, hæreditatem hospitali ex substitutione de-
 latam esse: & quasi delatā ab eius Præfectis acquiri potuisse. Sed tamē
 aduerto,

aduerto, speciali beneficio posse succurri hæredibus eius, qui absens ignorauit, delatam sibi hæreditatē, & eius rei inscius uita decessit. Hi etenim siue liberi essent, siue penitus extranei, intra solenne quadriennium, aduersus hospitale impetrabunt restitutionem in integrum: cuius consideratio^t 102 non potuit impedire, quin ius adeundi amissum ipso iure, ad substitutū trāsiret. Nam & si fratri nulla esset facta substitutio: & defunctus testator alterum superstitem fratrem reliquisset, nemo dubitaret, t̄ hæredita^t 103 tem ab intestato delatam esse huic fratri legitimo hæredi, simul & ipsis fratris instituti filijs, iuxta. §. Si igitur defunctus. 2. in authē. De hære. ab intesta. uenien. colla. 9. coniuncta gl. traditione in. l. 2. §. Expectandi, in uerb. repudiauerit, infra De bono. posses. secū. tab. Bar. in. l. 1. n. 19. infra De uulga. & pupilla. Proinde fratris, qui institutus fuit, hæredes liberi necesse haberent, quò patruum excluderent, ad testamenti causā reuerti, implorata restitutione in integrum, uidelicet t̄ propter læsionē defuncti, 110 qui per absentiam ignarus hæreditatem ex testamento non adierat, secundum receptiorem sententiā in. l. Panthonijs, per eum tex. infra De acq. hære. & ea quæ tradit Alex. const. 20. n. penul. in fine lib. 1. Philip. Cor. in. l. Si infanti. n. s. C. De iure delibe. Soci. in. l. Qui duos. n. 25. infra De rebus dubijs.

CAETERAS AVTEM VOLUNTATIS quæstiones singulares, apud Neotericos legendas relinquimus: ut nostra hæc commentaria proprium illud sibi uendicent: quòd et si materia à tot præstāti ssimis auctoribus non sine apparatu fuerit tractata: hic tamen nihil ferre, quod alij egerint, actū est.

Laus Deo.

Eiusdem Emanuelis Costæ

I V R E C O N S V L T I

DE CONIMBRICENSI ACADEMIA

à Serenissimo Lusitanorū Rege IOANNE

huius nominis .III. feliciter insti-

tuta, Carmen.

REX erga superos nulli pietate secundus
 IOANNES: Rex Idem hominū, pater optimus Idē
 Oceanilatē Dominus, quem Maurus & ipse
 Turca quoq̄, accepta gemina iam clade, tremiscit.

Primus ab hoc Regno statuit conuellere crimen
 Infidis abstrusum animis gentemq̄ nefandam
 Restituit cœlo: tandemq̄ agnosce coegit,
 Iam uenisse Deum, puro de VIRGINIS aluo
 Natum: quò generi humano reseraret Olympum.

Scilicet huic Arabes, Persas, Garamantas, & Indos
 Inuicta uirtute domat. Neq̄ sufficit unus
 Orbis: Alexandrum superans ignota requirit
 Littora, & ignoto dominatur Claſſibus orbi.

His impune tulit nunquam sese obuius hostis
 In medijs arsurus aquis. His alta residunt
 A Equora. Dat signum Triton, quo pontus & undæ
 Audito sternuntur: adest in tempore totus
 Nereidum chorus, ipse etiam Regnator aquarum
 Neptunus, prorasp̄ trahunt, ubi sydera desunt.
 Quin & iurati pelago dant prospera uenti
 Flamina: eunt tutis uictricia signa carinis.

Quid referam Diuis erecta immania templa?
 Utq̄ nouis undis sitientem impleuerit urbem?
 Ardua marmoreis tercentum elata columnis
 Machina præcelsis totidem se librat in altum

Arcubus:

*Arcubus: atq; Eboræ sic moenia transilit urbis.
Stant moles: Veneri credas sudasse Cyclopas,
Grande opus: aerijs ductantur molibus undæ.*

*Iam qua iustitia populos in pace gubernet,
Elatosq; potentum animos contundat, & imis
Esse pares faciat, quis digno carmine possit
Exprimere? Ad profugas conuersa Astrea sorores
Aurea sub nostro renouari Principe sæcla
Asserit: & miras terrarum iniecit amores.*

*Idem Iysiadum Mauortia corda suorum,
Quo paci propiora forent, mollire triumphis
Instituit sophiæ, & bellorum auertit amorem.
Nam quæ se placido diffundit in æquora cursu
Munda inter uirides campos, frondesq; Mineruæ:
Quæ uolucres uario clementem gutture mulcent
Aethera, certatim replicat philomela querelas,
Ingenti ueteres sumptu renouauit Athenas:
Eximiosq; uiros, qui sacra arcana reuelent,
Pontificum Decreta, & Legum anigmata pandant:
Qui morbos abigant, & barbaras uerba, docendo,
Imperat acciri. Merces proponitur illis
Magna: sed est maior Regi placuisse benigno
Gloria. Complutum linquunt, & Thormidos undas:
Italiae fines linquunt, Sequanaeq; fluuenta.
Deniq; & Soniæ linquunt Heliconæ sorores.
Regia sic docto Conimbrica uertice cœlum
Tangit, & innumeris iam ciuibus aucta superbit.*

F I N I S.

Duardus Nonius Eborensis

CANDIDIS LECTORIBVS. S.

VM NIHIL IN IVRE CIVILI sit, lectores cādidissimi, quod vel plus utilitatis afferat Reipublicæ, vel maius negotium Iurisperitis faceſſat, quam vltimarū voluntatum cognitio: nihil, cuius vſus frequentior, & vnde hominum facultates magis pendeant: non iniuriā optimi quiq; Interpretes in hac parte explicanda ſumme laborarunt, vt quæ cæteris omnibus maiorē opē requirere videbatur. Rurſus vero cum nulla huius tractatus pars ſit ſubtilitate & difficultate celebrior, quam Galli Aquilij conſilium de nepotibus poſthumis inſtituendis, in eum omnes potiſſimū ſcopum neruos intenderunt, vt & ingeniorum dexteritate, obſcuriſſimæ materiæ lucē afferrent, & in re difficiliſſima, tanq̄ Lydio lapide, quantū quiſq; valeret ingenio, poſſet indicare. Quorum ſane diligentia vt ſummis laudibus efferēda eſt, ita celeberrimi Iureconſulti Emanuelis Coſtæ felicitas eſt admirandā: qui has omnes difficultates, omnes errores, æſtus, & tenebras, quæ vel doctiſſimis offundi ſolebant, ingenij præſtantia & facilitate, ita diſcuſſit & illuſtrauit, vt nihil iam Iurisprudētiæ ſtudioſis, in quo ſubiſtāt, reliquū ſit. Cuius opera tot tantaq; in Iure ciuili incognita, in lucem edita ſunt, tot communi omnium Iurisperitorum calculo, falſo comprobata, genuino & vero ſenſu intellecta, vt nihil ſit in ſanctiſſimarum legum diſciplina tam arduū, quod explanari, nihil tam abſtruſum & reconditum, quod tum ex his cōmentarijs, tum ex multis, quæ propediem in publicum emiſſurus eſt, nitori proprio reſtitui, non poſſit. In qua re Antitiſij Labeonis Iureconſulti exemplum ſequi maluit, quā Ateij Capitonis. Hic enim in eis, quæ a præceptoribus ei tradita fuerunt, conſtanter perſeueravit, alienis veſtigijs ſemper inſiſtendo: Ille ingenij præſtanti fiducia, multa in Iure ciuili noua inuenit, quæ & Reipub. vtilitatem, & ipſi nomen pepererunt. Iam vero q̄ firmis rationibus ſua aſtruat, quo iudicio aliena confutet, quanta deniq; Latini ſermonis puritate & caſtimonia ſcribat in re, quæ ſermonis delicias non admittit, veſtrum ſit iudicium. Hoc vero quanto cōmodo ſtudioſorum fiat, nemo eſt, dūmodo in barbariei verba non iurauerit, qui non intelligat. Ita tamen ſtylum tēperavit, vir alioqui in literis politioribus eruditiſſimus, & in carmine cū veteribus conferendus, vt nec delicatæ elegantię homines ei diem dicere poſſent, nec rurſus imperitoribus difficilem ad ſe aditum præberet. Quod vero ad allegationes attinet, tanto ſtudio breuitatem affectauit, quanto alij

textus, glossemata, & integræ auctorum dicta, parum nonnunquam ad rem faciendi, quo, ut Poeta ille inquit, pagina turgescat, suis libris assuunt: unde in genijs nostris tanta accessit calamitas. In quibus si, ut in vitibus fit, superflua aputarentur, Deus bone, quanto uberiores fructus ex reliquis perciperemus. Quod utinam veteres Interpretes factitassent: præclarius enim cum studijs nostris actum fuisset. Spero tamen, quando summi viri Iurisprudentiam cum bonis literis coniungere coeperunt, futurum, ut dissipata eius membra in artem aliquando redigantur. Sed iam ad institutum meum venio. Cum igitur Auctor, commisisse iam prelo hisce commentarijs, in Curiam iter pararet, nec, absente illo, progredi Typographi possent in re, quæ oculum domini maxime desiderat: ne diutius vestram expectationem differret, eam prouinciam mihi tradidit: ut mea opera vicaria, & studijs vestris, & familiaribus etiam rebus, quæ eum hinc auocarunt, inservire posset. Id quod non grauate suscepi. Nam præterquam quod præceptori de me optime merito, & cui non vulgaris amoris vinculo sum coniunctus, obsequebar, communibus etiam vestrum commodis, mea opera consultum iri videbam. Quo circa dedi operam, lectores optimi, ut neque illius de me fiduciam, neque vestram utilitatem frustrarer. Sic enim opus castigate excudendum, postpositis non semel studijs meis, curavi, sic recognoui, ut iniuncto munere non male perfectus mihi fuisse videat. Præterea quoniam in studijs nihil paruum est, dum modo ea utcumque adiuuet, Indicem vobis concinnaui, eo ordine digestum, ut citra longiorem inuestigationem, vnumquodque thema possit inueniri. Quicquid vero in his laboris suscepi, vestræ utilitati dicatum volo. Sat enim magnū mihi præmiū fuerit, vobis vel tantillū profuisse. Legite igitur, & iam cum Gallo manus conferite: nec vos aliquid deterreat. Nihil enim tam inexpugnabile est, quod in deditioem non veniat, si modo vobis Costam ducem adhibeatis. Gratulemur interim Conimbricensi Academiae, quæ cum Inuictissimū Regem IOANNEM. III. institutorem, fautorem, & patronum habeat, a deo literarum gloria se se extulit, ut florentissimū Lusitanorum Imperium, tot triumphis ceptum, tot nationibus tamque procul disitis extensum, non modo armis decoratum, sed & legibus armatum, sed & omni disciplinarum genere excultū cōspiciatur, & prædicetur. Valete lectores humanissimi, & quaelencumque hanc nostram operam boni æquique facite.

Conimbricæ. XV.

KALEND.

APR.

M. D. XLVIII.

Index rerum in hisce commen-

tarijs contentarum, cuius prior numerus paginam,
posterior numerū indicat.

A B INTESTATO quasi suus hæres succedit, cui ante eum alij nō est delata hæreditas. 160. 216.
Accrescendi ius quale erat quod suis hæredibus præteritis olim dabatur. 94. 36.
Accrescendi ius oli præteritis suis hæredibus iure civili cōcessum non rūpebat omnino testamentū: nec intestatum faciebat patrem familiās. 94. 38.
Accursu sententia quæ fuerit, & quomodo defedi queat in l. Gallus. §. Quidā rectē in fina. scholio infra hac. l. ii. 4. ii. 3.
Adiecto solutioni non potest solui, si post stipulationē deportatus fuit, nec mutat quod deportatiōis tēpore stipulator vita decesserit. 41. 28.
Adiecto ad solutionem nullum ius queritur. 127. 12.
Adiecto ad solutionem pupillo potest promissor rectē soluere, sine tutoris auctoritate. 194. 31.
Adiecto ad solutionem pupillo, promissor non liberatur soluēdo tutori ipsius. 194. 32.
Adoptio dicitur, & vinculum contrahitur, quod emancipatione dissolvitur, cum filius familiās à patre datur in adoptionē alicui extraneo. 72. 164.
Adoptivus filius etiam hodie nouo iure trāsit in extranei patris adoptiui potestatem, si eum auus in adoptionem dederit, cui suus hæres, præcedente patre non potuit existere. 168. 19.
Adoptiuos liberos dicimus, non minūs quā filios. 203. 56.
Aemulatio inter pares facit indignationem. 69. 143.
Aequitas. l. Posthumus. ff. De iniusto rupto, per interpretationē est adiuvanda. 113. 111.
Aetatis incertum tempus legatum facit conditionale. 201. 49.
Agnatus patri filius est, & nepos ex filio susceptus. 170. 21.
Agnatus est, præteritum à verbo Agnascor, quid significet. 170. 22.

Agnatorum, quibus legitima portio non debetur, mentio non est facienda in præcū libello. 71. 149.
Agnatorum mentio non videtur necessariō fieri debere in præcibus, quibus pro dispensatione supplicatur. 72. 169.
Agnatorum respectus aut nullus apud Principem esse debet, aut tam tenuis, ut nō officiat gratiæ. 72. 160.
Agnatione cuiuscunq; sui hæredis testamentum rumpebatur, nec intererat masculus esset an foemina, filius an nepos. 93. 29.
Aliqua pars, ad minimā citiā refertur. §. 4.
Amor descendit. 69. 142.
Ante hæredis institutionem, inutiliter iure antiquo pluraq; testamento disponebantur. 106. 86.
Archiguberni, Nauarchi, et Trierarchi classū iure militari testari possunt. 19. 63.
Argumentum ab inferiore ad superius affirmatiuè conceptum non valet. 62. 112.
Arrogatio filij, vtrum eo nomine possit infirmari, quod arrogator præcibus non explicauit, esse sibi matrem legitimam hæredem. 70. 146.
Arrogatio emancipatum filiū nō reponit in locū pristinū: quia incipit i potestate esse quasi adoptivus, nō quasi naturalis. 87. 6.
Assignatio liberti facta à patre filio fa. euanescit, si filius postea emancipetur. 79. 16.
Arrogationis rescriptū nō potest facere legitimos, spurios, nec naturales filios. 60. 102.

B

Bart. quomodo intelligendus sit in. l. fin. n. 7. C. De sententiam. pas. 47. 52.
Bart. in. l. 3. §. si. ff. De adimē. leg. quomodo intelligendus. 134. 126.
Bonorū. possess. cōtra tab. accepta, scriptus heres adire, hæreditatē iure ciuili potuit ex testamēto: & p inde cōfirmare testamētū quo ad exhæredatiōes, substitutiones pupillares, directas liberta. et tutelae. 118. 122.
Bonorū possessione contra tab. accepta, scriptus heres, qui adeundo nihil laturus erat ex hæreditate, beneficium adeundi, & repudiandi potuit vendere. 118. 123.

I N D E X.

Bonorum possessione contra tab. accepta, iudicium magis testantis rescindi dicitur quam ipsum testamentum. 118. 124.

Bonorum possessio contra tab. non satis proprie connumerata est inter successiones intestati in. l. Vt liberis. C. De colla. 119. 130

Bonorum possessio contra tab. ius succedendi est, non tantum rescindendi. 121. 136

Bonorum possessio Vnde lib. non potest dari ei, qui iure bonorum posses. contra tab. accepit. 121. 137.

Bonorum possessio contra tab. qua ratione filio familiars dari videatur. 122. 141

Bonorum possessio regulariter agnoscere non potest ultra centum dies. 122. 145.

Bonorum possessione contra tab. accepta, substitutionem pupillarem sine Pretoris auxilio conseruari. 123. 146

Bonorum possessio contra tab. ab emancipato legitime preterito accepta, an reducat rem ad causam intestati. 129. 169

Bonorum possessionis contra tab. ab emancipato legitime preterito accepta, quana hodie praxis esse videatur. 129. 170

C

CAeci testamentum olim valuit, & hodie valere, etiam si caecus ab heredis institutione initium testandi non fecerit. 106. 88.

Captiui filius, si testamentum faciat, & post eius mortem pater ab hostibus redeat, vtrum testamentum valeat. 91. 56

Causa ingratitude vtrum possit repellere liberos ab intestato venientes. 129. 168

Cognatio legalis contrahitur per adoptionem filij fami. extranei, 72. 155.

Concubinatus figura distat a figura matrimonij. 206. 61

Conditio primae institutionis non censetur repetita in scda institutione. 20. 67

Conditiones facti esse. 37. 17

Coditio cum moriar, vitae tempus amplectitur, secundum verborum proprietatem. 6. 11.

Conditio si sine liberis decesserit, non deficit, & si quis legitimos liberos moriens relinquat in deportatione conceptos. 41. 30

Conditio dandi seruo, impletur dando ipsius serui domino, ex serui voluntate. 187. 13.

Conditionis implenda gratia dandum ei qui capere non potest, ipsi tradendum est non seruo eius, etiam si ipse consentiat. 189. 17.

Coditiones derisoriae non sunt implenda. 189. 20

Coditio, si pecuniam in mare deiecerit, vtrum implenda sit. 190. 21.

Conditio dandi furioso, non impletur, ipsi furioso dando. 190. 23.

Conditio dandi pupillo furioso, impletur perfecte, si is cui sub ea conditione relictum est, tutori vel curatori dederit. 190. 24

Conditio implenda in persona pupilli, habetur pro impleta, si per tutorem steterit quominus impleretur. 191. 25.

Coditionis implenda gratia dandum Titio, vtrum transferatur ad filium legitimum heredem patris, qui eiusdem testamento preteritus legatum solvere ipsi legatario tenetur. 195. 35.

Conditionis implenda gratia dandum, ex voluntate testantis accipitur. 195. 36.

Conditio, si haeres erit, porrigitur ad bonorum possessorem. 196. 38.

Conditio, si sine liberis decesserit, nec de adoptuis, nec de arrogatis intelligi debet. 202. 53

Coditio, si sine liberis decesserit, de adoptiuis intelligitur, quos testator adoptasset. 202. 64

Coditio si sine liberis decesserit, de adoptiuis intelligitur, quos testator sciebat iam adoptatos. 203. 55.

Coditio, si sine liberis decesserit, expressa vtrum differat ab ea, quae quasi dictata nec scripta pro expressa habetur. 212. 77.

Conditionem non deficere, & existere conditionem, diuersa sunt. 214. 81

Coditio necessaria quae intelligatur. 224. 102

Coniectura sufficit ad fideicommissum, dum tamen urgeat. 11. 28.

Coniectura voluntatis circa liberos naturales, potius capienda est ex testantis, quam ex heredis persona. 206. 63

D

DAmni proprie restituitur: lucri autem magis institutio quam restitutio videtur. 48. 58

Debitor pupilli, vel furiosi liberatur ipso iure, si tutori vel curatori soluerit, etiam si pecunia conuersa non sit in utilitatem pupilli, vel furiosi. 191. 26

Deportatio successit in locum interdictionis aquae & ignis. 32. 1

Deportationis casus ad similitudinem mortis admissus est, propter eundem effectum. 32. 7.

Deportationis poena efficit, ut deportatus alius esse videatur quam qui erat. 42. 31.

Deportationis

I N D E X

Deportationis & mortis casus ea ratione comparantur, quod institutio utroque casu in causa caduci est. 43. 39.

Deportatus utrum durante poena possit eligere. 35. 14.

Deportatus post mortem testatoris, si durante poena eligat unum ex filiis, & in eo statu decedat, electio nullius momenti erit: ideoque omnes filii ad fidei commissum admittentur. 36. 16.

Deportatus non amittit ea quae facti sunt. 37. 18.

Deportatus utrum possit eligere, quaestio voluntatis magis est quam potestatis. 40. 25.

Deportati institutio pro non scripta est, perinde ac si haeres institueretur qui iam vitam functus esset. 43. 40.

Deportatus, si postea per gratiam restituatur, utrum videatur restitutus ad bona quondam sua, quae fiscus medio tempore alienavit, nunc autem redempta possidet. 45. 45.

Deportati filius, si testamentum fecerit, & post eius mortem deportatus pater restituatur, testamentum nihilominus valebit: secus si viuo filio, pater restitutus sit. 56. 90.

Deportatus filius, si a principe in integrum restituatur, viuo patre, nepoti, quem praecedebat obstare incipit, ut antea obstabat. 87. 5.

Dispensatio cum impetratur, non videtur esse necessaria requisitio venientium ab intestato. 72. 156.

Dispensatio cum impetratur, non videtur omnimodo necessaria legitimorum liberorum requisitio. 72. 157.

Disponere verbum, non omnimodo ad ultimam voluntatem referendum est. 66. 136.

Disposita in testamento, quae utilitatem liberorum continent, conservari illis solent, ex edicti sententia De lega. praestan. 122. 144.

Dominus, qui per servum haeres efficitur, non dicitur venire ex defuncti iudicio. 186. 6.

Donatio simplex quare non conferatur a filio familiae. 153. 227.

E

Ecclēsia post quadriennium auditur, restitutionem implorans, pro eminentissimo

seu enormissimo damno. 4. 30.

Ecclesia, si enorme damnum, seu eminentissimum incurrit, audienda videtur post quadriennium: nec exigitur enormissimum, seu eminentissimum damnum. 55. 82.

Ecclesia, quae propter enorme damnum audiendi debet restitutionem petens post quadriennium, intra quantum temporis restitutionem petere debeat. 55. 84.

Edictum De lega. praestan. pertinet ad eos quoque, qui essent in potestate sui haeredes. 102. 67.

Edictum De lega. praestan. hodie cessat, & si filia aut nepos praeteriti bono possessionem contra tabulam acceperint. 110. 102.

Edictum, quo Praetor emancipatos liberos ad bono possessionem admisit, antiquum est, & ante Scaevolae tempora compositum. 116. 117.

Edicti De lega. praestā. interpretatio. 120. 132.

Edicto de lega. praestan. locus fuit, etiam si iam testamentum iure civili irritum factum esset. 120. 133.

Edicti De lega. praestan. inductio ad conservandas tabulas pupillares, ubi contra tabulas bono possessio accepta est, superflua fuit, atque adeo inepta. 123. 147.

Edictum De lega. praestan. quae relicta essent liberis & parentibus conservari illis voluit: si tamen bono possessionem contra tabulam non accepissent. 124. 150.

Edictum De coniungen. cum emancipa. libe. eius hodie locum non habet. 152. 223.

Edicti ratio De coniungen. cum emancipa. libe. eius hodie cessat, cum pro emancipato naturalis, simul & civilis ratio pugnet. 153. 225.

Edicto De collatio. bono. utrum hodie locus sit. 153. 226.

Edictum De colla. bono. illa sum mansit in fructibus adventitiorum. 153. 228.

Edicto De colla. bono. ratio, quae nā fuerit: 145. 229.

Edictum De coniungen. cum emanci. libe. eius, an inducatur, quo casu emancipatus adiecta legitima causa, contra tabulas bonorum possessionem accepit. 160. 247.

Electio non videtur collata in mortis tempus, quum haeres rogatur restituere post

P iij   mortē

I N D E X.

- mortem filijs suis, vel vni ex his cui nolu
erit. 42. 36.
- Electio de qua in. l. Cum pater. §. Hæredita
tem. 1. ff. De lega. 2. facti est, non iuris.
36. 15
- Eligendi facultas ad conditionem relata, nō
perimitur deportatione: perimitur au-
tem poena seruitutis. 40. 24.
- Eligens ante deportationem vtiliter eligit,
& si postea deportetur. 42. 33.
- Emācipationes filij singulæ, vel eodem die,
vel intermisso tempore, fieri solebant.
98. 49.
- Emancipationis & mortis casus, qua ratione
hic comparentur. 86. 1.
- Emancipationis casus, secundum ius civile
potuit videri nō dissimilis esse morti, sed
nō secundum ius Prætorium. 113. 107.
- Emancipationis casus apud Prætozem quoq;
morti potuit comparari. 113. 108.
- Emancipationis & mortis casus hodie dissi-
miles sunt, etiam iure civili. 147. 207.
- Emancipationis & patrię potestatis, non est
sublata differentia ex testamento. 160
244.
- Emancipato præterito cum causa legitima,
testamentum valet. 127. 164
- Emancipatus filius, qui à patre arrogatus po-
stea fuerit, non nocet regulariter nepoti.
87. 4.
- Emancipatus filius, si arrogetur, quasi pater
nepotis incipit obstare nepoti, perinde
ac pater. 87. 7.
- Emancipatus filius, si arrogaretur, minis in-
cipiebat obstare nepoti ex se concepto,
quàm obstabat ante arrogationem. 88. 9
- Emancipatus filius obstabat nepoti ex se cō-
cepto, quem auus in potestate retinuerat.
88. 10
- Emancipatus filius si arrogaretur, edictum
De coniungen. cum emancipa. libe. eius
statim cessabat. 88. 11.
- Emancipatus filius sub conditione ex hære-
datus, quo casu accipiebat bono. possess.
contra tabul. 104. 78
- Emancipatus, tamen si non inuitus emanci-
pari se à parente passus esset, nihil erat,
quòd eo consensu, parentis successionem
amitteret. 116. 116.
- Emancipatus nepos, de quo in hoc. §. versu,
Quid si nepos, sine dubio rescindere po-
tuit iudicium testantis, accepta contra ta-
bu. bono. possessione. 117. 118.
- Emancipatus præteritus, qui bono. possessio-
nē cōtra tabu. repudiasset, & Vnde liberi
possessionem in fraudem edicti De le-
ga. præstan. accepisset, tenebatur nihilo-
minus, legata præstare, inducto adictō.
Si quis omissa causa testamēti. 120. 134.
- Emancipatus nepos, in casu huius. §. versu.
Quid si nepos accepta bonorum posses-
sione contra tabu. semissem duntaxat hæ-
reditatis potuit persequi. 125. 156
- Emancipatus hodie præteriti non potest, vt
olim potuit. 127. 163
- Emancipatus, si adiecta causa aliqua præte-
reatur, quæ non sit ex. xiiij. enumeratis in
authen. Vt cum de appellatio. cognosci.
vtrum testamentum nullius momenti
sit. 130. 173
- Emancipatus, adiecta causa præteritus, si po-
stea parenti recōciliatus probeatur, agno-
scere poterit contra tabulas bono. posses-
sionem, & interdicto Quorum bonorū,
possessoriaq; hæreditatis petitione sibi
aduersus scriptum heredem prospiciet.
134. 186.
- Emancipatus, qui patri ingratus extitit, dein-
de ab eo arrogatus est, videtur in patris
gratiam receptus. 134. 187.
- Emancipatus ex legitima causa testamento
inserta præteritus, si bonorum possessio-
nem contra tabulas non acceperit, vtrū
liberi eius accipere eandem possessionem
possint ex edictō successorio. 140. 201.
- Emancipatus hodie ad intestati parentis
hæreditatem iure civili vocatur. 147.
208
- Emancipatus hodie non est suus, nec iura sui
hæredis habet, cum non sit in potestate.
148. 210.
- Emancipatus hæreditatem parentis non a-
ditam regulariter non transmittit. 148.
211.
- Emancipatus, qui se in arrogationem dedit,
non succedit parenti naturali ex capite
liberorum, nec Prætorio iure, nec civili.
151. 221.

I N D E X.

Emancipatus, qui se in arrogationem dedit, utrum iure civili possit succedere parenti naturali, quasi agnatus. 152. 222.

Emancipatus iure civili veniens, fructus ad uentitiorum suo heredi collaturus videtur. 154. 230.

Emancipatus, si cum possit iure civili admitti, bonorum possessionem agnoscere maluerit, non idcirco edicta Prætoris antiqua inducentur. 155. 231.

Emancipatus rite exheredatus, non habet hodie necesse, bonorum possessionem litis agnoscendæ gratia accipere, etiã si detur, fuisse olim necessariam emancipato eam bono. possessionem. 156. 232.

Emancipatus rite exheredatus, etiam si que relam inofficiosi testamenti credatur non habuisse, sine bonorum possessione gratia litis agnoscendæ, non tamen exceptis personis legata præstare debuit, inducto edicto De lega. præstan. 157. 233.

Emancipatus, quem pater præcedebat, si repudiata à patre intestati aui hereditatem velit agnoscere, utrum iure civili adire eam possit. 158. 238.

Emancipatus per ignorantiam parentis præteritus, iniustum facit eius testamentum: nec ei bonorum possessio contra tabulas necessaria est. 159. 239.

Emancipatus, legitima causa inserta, sub conditione exheredatus, si pendente conditione velit admitti, solam habet contra tabu. bono. possessionem in hac specie necessariam. 159. 243.

Emancipatus adiecta legitima causa præteritus, aduentitiorum fructus conferre debet suo heredi: & legata coniunctis personis præstare tenebitur, ex edicto De lega. præstan. 160. 246.

Enorme damnum superare videtur magnâ læsionem, quæ supra modicam est. 55. 83.

Exhereditatio apud Iureconsultos non est de substantia querelæ, sed inofficiositas. 5. 7.

Exhereditatio post mortem exheredati facta nullius momenti est. 5. 8.

Exhereditatio tacita militis testamentum confirmat. 11. 33.

Exhereditatio filij familiæ facta sub conditione, nullius hodie momenti est, ut olim fuit. 103. 73.

Exhereditatio filix & nepotis suorum heredum, facta sub conditione, non fuit olim nullius momenti. 103. 74.

Exhereditatio non est actus legitimus, qui sub conditione concipi non possit. 103. 75.

Exhereditatio emancipati filij concepta sub conditione, non fuit ab initio vitiosa. 104. 77.

Exhereditatio posthumi concepta sub conditione, ipso iure valuit: & si conditio extitisset, antequam posthumus nasceretur, testamentum agnatione sui heredis non rumpebatur. 105. 82.

Exhereditatio, que nominatim fieri debuit, ante heredis institutionem utiliter scribi potuit. 108. 94.

Exhereditatio odiosa, cur scribi utiliter poterit ante heredis institutionem, si libertas eo loco relicta nullius erat momenti. 108. 95.

Exhereditatio filix & nepotis suorum heredum, quæ sub conditione fuerit scripta, hodie ab initio nullius momenti est. 110. 101.

Exhereditatio in extraneo inepta confirmare testamentum non potest. 172. 25.

Exhereditatio eorum, qui de inofficioso queri possunt, quo casu non debeat fieri, adiecta legitima causa. 177. 40.

Exheredatus patris testamento filius male mente, infamis censetur infamia facti. 15. 54.

Exheredati bona mente filij opinio, nullo modo onerata est apud bonos, & graues. 15. 57.

Exheredati liberi, si iniquè exheredati fuissent, de inofficioso parentum testamento querebantur. 101. 59.

Exheredo, verbum, quomodo aliquando accipitur. 110. 99.

Extraordinarij auxiliij ratio non habetur, antequam impleretur, 191. 27.

F

FActa per alium, explicari nequeunt, quæ personæ iniuncta videantur. 43. 38.

Facti quæ sunt, ad dominum non transeunt. 187. 9.

Fideicommissum solet intercidere, si rogatus heres ante aditam hereditatem decedat.

9. 23.

- Fideicommissum vniuersale nutu relinqui potest. 11. .30.
- Fideicommissum non est conditionale, quoties parentes liberis, impuberibus bona mēte exhæredatis, fideicommissariā hæreditatē relinquūt ab hærede scripto restituendā, quum puberes facti sint. 18. .61.
- Fideicommissi dies non cedit, si hæres rogatus post mortem restituere hæreditatē, in metallum dānetur: sed expectanda est mors naturalis. 33. .9.
- Fideicommissi dies vtrūm cedat, si qui rogatus est post mortem hæreditatem restituere, ordinem fratrum minorū professus sit. 34. .12.
- Fideicommissum alicui relictū sub conditione, si morte patris, sui iuris efficeretur, non debetur ei emancipato, nisi tempore mortis paternæ. 214. .82.
- Fideicommissum alicui relictum, si morte patris, sui iuris effectus fuisset, non incipit ei deberi, quanuis patris deportatione, sui iuris factus sit. 214. .83.
- Fideicommissum maternæ hæreditatis, non incipit deberi filio à patre, qui post mortem suam rogatus ei erat restituere, & si filium emancipasset. 215. .85.
- Fideicommissum ecclesiæ relictum à filio, si is bona, ludēdo, dissiparet, vtrūm debeat ecclesiæ, si filius nō ludēdo, sed mercando dissipauit. 217. .88.
- Filia familiās præteriri à patre potuit: nec reperitur tex. quo probetur, ea præterita, iniustum fuisse testamentū. 96. .39.
- Filia, & nepotes præteriti, testamentum, quod iniustum non fecissent, rupturi videbantur, quo tempore de potestate parētis per emancipationē exirent, si tribus emancipationibus exirent. 98. .47.
- Filia, & nepos, vna duntaxat emancipatione, de potestate parentis exhibant. 98. .50.
- Filia familiās, & nepos sui hæredes, exhæredari vtiliter non potuerunt ante hæredis institutionem. 105. .84.
- Filia, & nepos sui hæredes exhæredari inter ceteros vtiliter potuerunt. 108. .96.
- Filia & nepos sui hæredes hodie eadem iura meruerūt, quæ suus hæres filius. 109. .97.
- Filia, quæ ob luxuriosam vitā priuari potuit, alimentis paternis, si ad melioris vitæ frugem redeat, ali debet à parente. 135. 189.
- Filia, quæ luxuriosam vitam coepit degere exhæredari à patre poterit, etiam si postea honestissime vixerit. 136. 191.
- Filia potest legitimè exhæredari, si vel semel in corpus suum peccauit. 136. 192.
- Filia, quæ inuito patre, clam matrimoniū contraxit, & deinde cum à viro cognita non esset, monacha est effecta, vtrūm in Castellæ Regno legitimè exhæradari potuerit. 139. 200.
- Filiationis probatio facilis est ei, qui est in ea quasi possessione. 199. 42.
- Filius vel ex minima parte testamento patris hæres institutus, id facere nequibat iniustum. 5. 5.
- Filius institutus ex minore quā legitima portione, contra cohæredem potuit de inofficioso patris testamento agere. 5. 6.
- Filius hodie vtiliter videbitur institutus, si pater vtatur Galli Aquilij formula: & hac ratione, nuncupatium eius testamentum defendetur. 14. 46.
- Filius ab intestato veniens, non habet beneficium possessorium. l. fina. C. De edi. Diui Hadria. tollen. 14. .49.
- Filius, qui Lege Regia pro instituto habetur, nō dubiè beneficiū habebit. d. l. fi. .14. 51.
- Filius à matre sub cōditione hæres institutus, pendente conditione, hæres esse nō potest: nec moriens interim aliquid in successoribus suis transmittere. 22. 71.
- Filius conceptus ante deportationem, si tempore mortis deportati patris supersit, facit deficere conditionem. 42. .34.
- Filius viuo patre deportatus, & post eius mortē restitutus, an noceat nepoti. 43. 41.
- Filius fa. non efficitur sui iuris, si pater eius ab hostibus capiatur: nec quidē inspecto præfenti statu. 57. .94.
- Filius, quē pater impetrauit fieri legitimū, satis est postea consentire. 61. .107.
- Filius, qui ex aliqua causa potest inuitus emancipari, nō ideo poterit inuitus in potestate redigi. 62. .113.
- Filius non efficitur inuitus patri naturali legitimus, etiam per subsequens matrimonium. 62. .116.
- Filius, quem præsentem pater Curia obtulit, cōfiteri visus est legitimationi. 65. 125.

I N D E X.

- Filiorum legitimorum mentio fieri debet in rescripto, cum petita est legitimatio naturalis: alioqui non valebit. 65. .172.
- Filij, qui matrem occultauerunt, iure ordinario non possunt rescriptum legitimacionis impetrare. 73. .163.
- Filius in Galli Aquilij formula, si emancipatus postea fuisset, adire hereditatem ex testamento posset. 90. .19.
- Filius, & nepos posthumus, in Galli Aquilij formula, nullo casu simul ad hereditatem ex testamento admittuntur. 90. .20.
- Filius bonorum possessionem contra testamenti tabulas non habet, quo scriptus haeres deprehenditur, si alio praeterito, non committatur edictum. 90. .21.
- Filius familiars solus iniustum faciebat patris testamentum, quo praeteritus fuisset. 92. .26.
- Filio suo haerede nec instituto, nec exheredato, testamentum nullius momenti erat: & si maxime legati, vel fideicommissi titulo, ei relictum fuisset. 96. .41.
- Filius olim de potestate patris exibat per tres emancipationes. 98. .43.
- Filius familiars qua nam ratione faciebat iniustum patris testamentum, quo praeteritus fuisset. 100. .56.
- Filius fa. exheredari vtiliter a patre potuit, etiam ante heredis institutionem. 105. .83.
- Filius familiars a patre institutus sub turpi conditione, testamentum quasi praeteritus infirmabat, & an hodie infirmet. 113. 106.
- Filius, qui patris testamentum in iudicio nullius momenti essedit, non semper pro haerede gerere videtur. 122. .139.
- Filius, qui bonorum possessionem contra paterni testamenti tabulas accepit, eundem successionem patris agnouit. 122. .140.
- Filius, qui in adoptiua familia fuisset, quam pater naturalis moreretur, non poterat ei ab intestato succedere quasi filius. 124. .153.
- Filius in adoptionem datus, si institutus ex aliqua parte testamento patris naturalis fuisset, potuit, commisso edicto, accipere vtiliter bonorum possessionem contra tabulas. 125. .155.
- Filius, si ignominiosam uxorem non ex voluntate patris duxerit, repelli non potest ab eius successione quasi ingratus. 131. 177.
- Filius, si cum capitalibus sui patris inimicis amicitiam copulauerit, an possit ob hanc causam priuari hereditate ab eodem patre. 131. 178.
- Filius emancipatus aduersus parentem ingratum, & ob id testamento praeteritus, causa legitima inserta, an nihilominus succedat, si post testamentum arrogatus a parente fuerit, vel manifesto aliquo beneuolentiae indicio, reconciliatus eidem probetur. p. 132. .180.
- Filius, si graue conuicium aduersus patrem dixerit, exheredari poterit legitime: nec refert, quod postea eum poenituerit. 135. 190.
- Filius secundum huius Regni mores, contracto matrimonio, quasi emancipatione, sui iuris efficitur: sic ex eo susceptus nepos aut suus haeres fieri non potest. 159. .241.
- Filius, suus haeres potuit institui sub conditione probandi illud, cuius probatio difficilis non esset. 199. .43.
- Filius susceptus ex serua aliena vtrum naturalis dici queat. 207. .64.
- Filiorum appellatio tam naturalis est, quam liberorum. 211. .75.
- Fiscus non conuenitur transacto quadriennio, eo nomine, quod rem alieni iuris alienauit. 51. 70.
- Fiscus ex delicto successor, non aditam a deportato hereditatem potest adire, si intra annum deliberandi haeres, cui delata fuit hereditas, condemnatus proponatur, & fiscus intra eundem annum sit. 77. .178.
- Fiscus an possit auferre datum implendae conditionis gratia, ei qui capere non poterat. 188. 15.
- Frater consanguinei non debet necessario frater mentionem facere in libello, quo naturalem filium supplicat, sibi fieri legitimum, 71. .150.
- Frater consanguineus non habet querelam in officiosi testamenti, aduersus naturalem testatoris fratris filium, haerem ab eo institutum. 71. .151.
- Frater hereditas non adita regulariter non transmittitur. 225. .105.
- Fructus veniunt in restitutione iustitiae. 51. 71.
- Fructus restituendi sunt venditori cum re in casu. l. 2. C. De rescinden. vendi. quum scilicet

I N D E X.

licet emptor noluit in integrū restituti-
onē euitare, suppleto iusto pretio. 51. 73.
Fructus utrūm veniant in restitutione gra-
tia. 52. 74.
Fructus, quos quis suos fecit, utrūm cum labo-
ribus debeat compensare. 56. 86.

G

Gallus Aquilius pro constāti habuit, filiū
expressim hæredem fuisse institutū. 4. 1.
Gallus Aqlius intellexisse videtur in sua for-
mula, primo gradu filiū duntaxat hæredē
institutum. 7. 13.
Gallus nepores posthumos legitimos hæredes
fecit, ne non iure instituti, agnascendo rū-
perent aui testamentum. 7. 15.
Galli Aquilij formula procedere potuit, ex he-
redato filio. 8. 17.
Galli Aquilij verbis, deportationis casus non
est comprehensus. 32. 2.
Gallus Aquilius quid præcipuè i sua formula
curauerit. 126. 159.
Gratia, seu dispensatio non exigit necessariò
partis citationem. 72. 158.
Gratianus non fecit ius Pontificium id quod
Decretis inseruit. 137. 196.
Gratiani fides quibusdam auctoribus suspe-
cta defenditur. 138. 198.

H

Hæreditas delata, & quæ sita legitimis hæ-
redibus, auferri ab eis potest, rescripto
Principis, qui voluntatē patris sequutus,
veluti ex iusta causa, spurium eidem legiti-
mum faciat successorem. 75. 171.
Hæreditatis expilatæ crimen, committitur
post aditam hæreditatē, ante apprehensā
possessionem: non vero furti. 76. 176.
Hæreditas ex testamento adiri non potest, si
testamentum, ex causa præteritionis, spe-
ratur iure civili posse rumpi. 130. 171.
Hæreditas aliquando in semisses diuiditur,
concurrente hinc inde ratione contraria.
163. 224.
Hæreditas, quæ parentis defuncti nō sit, trās-
mitti non potest beneficio. l. vnica. C. De
his qui ante aper. tabu. 225. 106.
Hæres rogatus, post mortē liberis suis hēredi-
tatē restituere, si nullo ante cōcepto filio,
dānatus sit in metallum, decessisse sine li-
beris videtur, secus si deportatus sit. 33. 11.
Hæres rogatus, quum morietur, vel post mor-

tem restituere filiis suis hæreditatem, vel
vni ex his, cui voluerit, nunquam potest
eligere, nisi ante diem fideicommissi ce-
dentem. 42. 37.
Hæres apud Iureconsultos nō dicitur, qui solū
modò bonorū possessor esset. 119. 127.
Hæres apud Imperatores aliquando pro bo-
norum possessore accipitur. 119. 128.
Hæres extraneus incertus an hæreditas sibi
delata sit, eā acquirere nō potest. 173. 30.
Hæres, qui vt pareret conditioni, nūmos tra-
didit, potest eos vēdicare, si dominium in
accipientem non transtulit. 188. 16.
Hæres ignorans, sibi delatam hæreditatem,
si interim decedat, ius adeundi in successo-
res transmittere nō poterit ex beneficio. l.
Cum antiquioribus. C. De iure deliberā.
225. 107.

I

Incertis personis legari nō poterat: sed eis
idem dandum erat causa conditionis im-
plēdæ. 189. 19.
Infans inuitus per rescriptū Principis potest
fieri legitimus: nec vlla eius facti maioris
rati habitio exquirenda. 62. 114.
Infans, quem legitimum patri fecit Comes
Palatinus, si maior factus sciat, hoc ita ge-
stum, nec contradicat, utrūm eo ipso con-
sentire videatur. 63. 118.
Ingratitudinis causa facit, vt emancipatus re-
digatur in potestatem eius, qui emanci-
pauit: sed non vtiq; vt transeat in illius po-
testatem, qui non emancipauit. 61. 111.
Ingratitudinem aduersus se commissam, po-
test pater filio remittere: & si filius postea,
adiecta ea causa, exhæredetur, in quæsti-
on: de inofficioso, hæredem scriptum su-
perabit. 133. 182.
Ingratitudinis causa an tollatur per ingrati-
filij poenitentiam. 135. 188.
Ingratitudo, quæ directò patrē nō offendit,
& consistit non tã in momentaneo facto,
quã in turpi aliqua vitæ professiōe, nō præ-
stat ex heredandi legitimā causam, si poe-
nitenti interuenit. 136. 193.
Ingratitudinis causa an aboletur per ingres-
sum religionis. 136. 195.
Ingratitudinis causa, quæ monachismo abo-
letur, suscepto clericatu non aboletur.
139. 199.

I N D E X.

Iniustū testamentū qđ nā dici possit. 24. 80.
 Inofficiosi testamenti perlata querela, testan-
 tis iudicium quasi furiosi damnatum est.
 158. 236.
 Institutio directa regulariter non inducitur
 ex coniecturis, sed verbis opus est. 9. 21.
 Institutio filij sui heredis non evanescit, si is
 postea à patre emancipetur. 90. 17.
 Institutio liberorum, & parentum conserua-
 tur ex edicto De lega. præstā. quæ non ser-
 uatur per auh. Ex causa. C. De libe. præ-
 teri. 158. 237.
 Institutio nepotis retenti in potestate, non cō-
 seruabitur ex edicto De coniung. ndiscū
 emancipato liberiseius. 160. 248.
 Institutio nepotis, quem pater emancipatus
 præcedit, cōseruabitur ex edicto De lega.
 præstan. si emancipatus filius contra tabu-
 las bonorū possessionē acceperit. 161. 249.
 Institutio liberorum, & parentum cōseruatur
 etiā hodie ex edicto De lega. præstan. sed
 non utiq; pro virili portione. 161. 250.
 Institutio pronepotis posthumi, de quo in hoc
 §. versi. Quid si nepos, hodie defenderetur
 iure ciuili per nonam Iustiniani constitu-
 tionem: quum alioqui quasi penitus extra
 nei posthumi institutio iure ciuili valere
 non debuerit. 162. 252.
 Institutio penitus extranei, testamentum cō-
 firmat, & si is postea, testatoris facto, eidē
 suus hæres esse coeperit. 176. 35.
 Institutio facta in vnum casum, exreditur ad
 alium similem, etiam si sit prima institu-
 tio, non secunda. 223. 101.
 Intellectus cap. Ad nostram De rebus eccle.
 non alienā. 52. 75.
 Intellectus. l. Cum in testamento ff. De hære-
 di. institu. 5. 2.
 Intellectus. §. In omnibus infra hac. l. 6. 9.
 Intellectus. l. fina. ff. De condi. institu. 6. 10.
 Intellectus. l. Qui duos. §. i. De manu test. 6. 12.
 Intellectus. §. In omnibus, infra hac. l. 8. 19.
 Intellectus. l. Lucius 2. ff. De hære. insti. 9. 22.
 Intellectus. l. Si pater filiū. ff. De vulga. & pu-
 pillā. 10. 24.
 Intellectus glo. in. l. Lucius. 2. ff. De hære. in-
 stitu. 10. 27.
 Intellectus. l. Sicut certi. C. De testa. mili.
 12. 40.

Intellectus. l. fina. C. Fami. hercis. 13. 44.
 Intellectus §. Ex imperfecto. l. Hac consultat
 fina. C. De testa. 14. 45.
 Intellectus. l. Regiæ. lib. 4. Ordina. titu. 68.
 in princi. 14. 47.
 Intellectus. l. Paulus respondit. §. fina. ff. De
 bon. liber. 16. 55.
 Intellectus. l. Si emancipatus. 2. ff. De bono.
 posses. contra tabul. 17. 56.
 Intellectus. l. Cum ex filio. ff. De vulga. 18. 58.
 Intellectus. l. 2. §. Si mater, versi. Et si fortè. ff.
 Ad Tertullia. 18. 59.
 Intellectus. l. Ex asse. ff. Ad. l. Falci. 18. 60.
 Intellectus. l. Seius Saturninus. ff. Ad Trebel-
 lia. 19. 62.
 Intellectus. l. Si mater. ff. De vulga. & pupil-
 la. 19. 65.
 Intellectus. l. Si patronus. §. Si quis non mala
 ff. De bonis liberto. & l. Multi non nota. ff.
 De libe. & posthu. 21. 70.
 Intellectus. l. Si quis hæres instituat si legi-
 timus. ff. De hære. institu. 22. 73.
 Intellectus. l. Posthumus. §. Idem & circa,
 ff. De iniusto rupto. 24. 79.
 Intellectus. l. Etiam. §. Libertus. ff. De bon.
 lib. 25. 81.
 Intellectus. l. Si quis eum. §. fina. ff. De vulg.
 & pupilla. 26. 87.
 Intellectus §. Cornelio Felici. l. Staius Florus
 ff. De iure fisci. 32. 8.
 Intellectus §. Si quis rogatus. 2. versi. Sed si ser-
 uus. l. Ex facto. ff. Ad Trebellia. 33. 10.
 Intellectus. l. Cum pater. §. Hæreditatem. 1. ff.
 De lega. 2. 37. 19.
 Intellectus. l. Ex facto. §. Si quis rogatus. 2.
 ff. Ad Trebellia. 38. 20.
 Intellectus versi. vltimi §. Si quis rogatus. 2.
 d. l. Ex facto. 40. 22.
 Intellectus. l. Cum quis. ff. De solutio. 41. 27.
 Intellectus. §. Ex facto. l. Ex facto. ff. Ad Tre-
 bellia. 42. 32.
 Intellectus. §. Hæreditatē ibi Quo interea.
 l. Cum pater. ff. De lega. 2. 42. 35.
 Intellectus. l. 2. ff. De senten. pas. & 44. 44.
 Intellectus. §. Scæuola. l. Quod si minor. ff.
 De mino. 47. 63.
 Intellectus. l. fina. C. De repu. hæred. 47. 44.
 Intellectus §. Nunc videndum, versi. Ergo. l.
 Si ex causa. De mino. 49. 60.
 Intellectus

I N D E X.

- Intellectus. l. Bene à Zenone. C. De quadriè.
prescri. 50. 68.
- Intellectus. §. Sed & aliud, versi. Sed quiddā
auth. Quib. mo. natu. effici. legi. col. 6.
58. 99.
- Intellectus. §. Siquis verò, eiusdem authen.
59. 101.
- Intellectus. §. Sit igitur licentia eiusdem au-
then. 60. 105.
- Intellectus. §. Sit igitur licentia versi. Nec
fraudare, eiusdem authen. 62. 115.
- Intellectus. §. Ad hoc autē, in authē. Ut lice.
matri & auia, colla. 2. 60. 104.
- Intellectus. l. In adoptionibus. ff. De ado-
ptio. 64. 123.
- Intellectus. l. fina. C. Qui & aduersus quos.
65. 127.
- Intellectus. l. 3. §. Si quis minor. ff. De mino.
65. 128.
- Intellectus. §. Filium quoq; in authen. Quib.
mo. natu. effici. sui, colla. 7. 69. 144.
- Intellectus. §. Filio qui mortis. l. i. ff. Ad Ter-
tullia, 78. 180.
- Intellectus. l. 3. §. i. versi. Melius. ff. De bon.
possef. contra tabu. 87. 8.
- Intellectus. l. i. §. Si quis filium. ff. Si testa.
tabu. nullæ exta. 88. 12.
- Intellectus huius. §. Et quid si tātū, versi.
Quid si nepos. 92. 23.
- Intellectus. §. Idem credendum, in princi. l.
Gallus. 92. 25.
- Intellectus. l. Certum, i princi. ff. De iniusto
rupto. 93. 30.
- Intellectus versi. Sed non ita, in princi. insti.
De exhære. lib. &. §. Posthumorum eo.
titu. 94. 34.
- Intellectus. l. Inter carera. ff. De libe. & po-
sthu. 94. 37.
- Intellectus. l. Qui filium. ff. Vbi pupillus edu-
cari debeat, & cōpluriū aliarū. ll. 95. 40.
- Intellectus. l. Posthuma. ff. De libe. & posth.
96. 42.
- Intellectus. l. Si quis haredē. C. De institu.
& substitu. 96. 43.
- Intellectus. l. Certum. §. Filia. ff. De iniusto.
rupto. 97. 45.
- Intellectus huius. §. Et qd si tātū, versi. Quid si
nepos, ibi institueretur. 99. 51.
- Intellectus. §. In omnibus. l. Gallus. 99. 52.
- Intellect. l. In suis. ff. De libe. & posth. 100. 55.
- Intellectus. l. Suis quoq; ff. De haredi. insti-
tu. 101. 60.
- Intellectus. l. 3. §. Si sub ea. ff. De bono. pos-
ses. cōtra tabu. & l. i. §. Sciendum. ff. De
suis & legi. hære. 101. 62.
- Intellectus. l. Cohæredi. §. Cām filia. ff. De
vulga. & pupilla. 102. 66.
- Intellectus. l. Is qui in potestate. ff. De lega.
præstā. 102. 68.
- Intellectus. l. Nihil. ff. De coniungen. cum
emancipa. libe. eius. 102. 169.
- Intellectus. l. i. C. De bon. possef. contra tabu.
103. 70.
- Intellectus. l. 3. §. Purè. ff. De libe. & posthu.
130. 768.
- Intellectus. l. Sub conditione. ff. De bon. pos-
ses. contra tabu. 104. 79.
- Intellectus. l. Cām ratio, in prin. ff. De bon.
damna. 105. 80.
- Intellectus. l. Hac cōsultissima. C. Qui testa.
face. possunt. 106. 86.
- Intellectus. §. Cæcus institu. Quib. nō est per-
mis. facere testa. 107. 90.
- Intellectus. l. 2. §. Prius. ff. De vulga. & pupil.
107. 92.
- Intellectus. l. i. in princi. ff. De hære. insti.
108. 93.
- Intellectus. l. Qui volebar. ff. De hære. insti.
109. 98.
- Intellectus. l. Qui in aliena. §. Interdum. ff.
De acqui. hære. 115. 114.
- Intellectus. l. princi. institu. De hared. quæ ab
intesta. deferunt. 117. 121.
- Intellectus. l. Non purauit. §. fina. ff. De bo.
possef. contra tabu. 118. 125.
- Intellectus. §. Legata. l. Filium. ff. De bon.
possef. contra tabu. 119. 126.
- Intellectus. l. Si duo. ff. De lega. præstan.
119. 129.
- Intellectus. §. Sunt autem, institu. De bono.
possef. 119. 131.
- Intellectus. l. Qui autem. §. Hoc edictum. ff.
Siquis ommissa causa testa. 120. 136.
- Intellectus. l. 3. §. Bonorum. ff. De bono. pos-
ses. 121. 138.
- Intellectus. l. Cām in adoptiuis in prin. C.
De adoptio. 124. 152.
- Intellectus. l. Cum in testamento. De hære.
institu.